

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Психолого-педагогічний факультет
Кафедра початкової освіти

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« ____ » _____ 2020 р.

Реєстраційний № _____

« ____ » _____ 2020 р.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Кваліфікаційна робота студента
психолого-педагогічного факультету
групи ПНП-м-15
другого (магістерського) рівня
спеціальності 013 Початкова освіта
Борисьонка Максима Олеговича

Керівник:

кандидат філологічних наук, доцент
Онищенко І. В.

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	11
1.1. Сутність понять «творчість», «творчі здібності» у психолого-педагогічній літературі	11
1.2. Інформаційно-комп'ютерні технології, їх сутність, види, функції.....	17
1.3. Особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі Нової української початкової школи як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів.....	28
1.4. Психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі	34
Висновки до розділу 1.....	40
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	43
2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання.....	43
2.2. Діагностика вихідного рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів	53
2.3. Дослідно-експериментальна робота з розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі	66
2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи	85

	3
Висновки до розділу 2.....	88
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	93
ДОДАТКИ	102
Додаток А.....	102
Додаток Б.....	103
Додаток В.....	105
Додаток Г.....	109
Додаток Д.....	116
Додаток Е.....	122

ВСТУП

Одним із важливих завдань Нової української школи є формування творчої, активної, мислячої особистості. У Законі України «Про освіту» [29], Концепції «Нова українська школа» [59], Державному стандарті початкової освіти [23] підкреслюється, що творчий розвиток є необхідною умовою життєдіяльності людини та пріоритетним напрямом формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості.

У Концепції «Нова українська школа» [59] зазначено, що головною метою початкової освіти є створення сприятливих умов для розвитку творчого потенціалу та індивідуальних здібностей особистості, які забезпечать їй досягнення життєвого успіху. Тому зараз все більше уваги приділяється питанням формування творчої особистості молодшого школяра, де одним з головних завдань виступає розвиток її творчих здібностей.

Психолого-педагогічні аспекти формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях Б. Ананьєва, І. Беха, Л. Виготського, О. Леонтєєва, В. Моляко, В. Рибалки, С. Рубінштейна, С. Сисоєвої та ін. Особливе значення мають роботи, що розкривають механізм творчості (Я. Пономарьов, В. Рибалка, Б. Теплов та ін.); етапи творчого процесу (Д. Дьюї, А. Лук, П. Якобсон та ін.); структуру творчого потенціалу (Т. Браже, Р. Глуховська, Є. Колеснікова, М. Котюсова, Ю. Кулюткін, І. Мартишок, Л. Московичова, В. Овчинніков, О. Попель, Є. Яковлева та ін.).

Проблема творчих здібностей є однією із важливих і суперечливих проблем у психолого-педагогічних дослідженнях. Вітчизняними дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування.

Значний внесок у дослідження проблеми розвитку творчих здібностей особистості зробили українські (В. Клименко, Є. Лузік, О. Потебня, В. Роменець, Л. Шелестова та ін.) та зарубіжні (Г. Алдер, Д. Богоявленська,

Дж. Гілфорд, В. Дружинін, О. Лук, С. Максимова, А. Маслоу, О. Матюшкін, О. Мороз, Є. Ніколаєва, Я. Пономарьов, К. Поппер, К. Роджерс, П. Торренс та ін.) педагоги і психологи. Особливості розвитку творчих здібностей молодших школярів розглядалися в роботах Є. Борисова, І. Бужина, Н. Георгян, К. Горбунової, Н. Гурець, В. Давидова, А. Денесюк, Г. Костюка, В. Крутецького, Л. Кузнецової, В. Сухомлинського та ін.

Ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів є інформаційно-комп'ютерні технології. Ми вважаємо, що саме ІКТ сприяють інтенсифікації освітнього процесу в початковій школі, розвитку творчих здібностей молодших школярів, підвищенню їх мотивації учіння, формуванню в учнів уміння і навички оперувати і керувати інформацією, швидко приймати рішення, застосовувати набуті знання на практиці.

Використання ІКТ у початковій школі є актуальною й складною проблемою, що вимагає детального психолого-педагогічного обґрунтування та наукового вивчення. Особливості впровадження ІКТ в освітній процес початкової школи вивчали В. Барановська, І. Галаган, С. Колесніков, М. Левшин, Г. Ломаковська, О. Мороз, Н. Олефиренко, І. Онищенко, Ю. Первін, Л. Петухова, А. Семенов, О. Співаковський, Б. Хантер, В. Шевченко та ін.

В умовах НУШ постають нові завдання, нові вимоги, відбувається оновлення методів і форм організації освітнього процесу. Комп'ютерне навчання можна вважати новою освітньої галуззю, і для НУШ це є дуже актуальним та перспективним, бо саме тут виховуються майбутні професіонали, що працюватимуть в інформаційному суспільстві [59].

Отже, актуальність і важливість проблеми розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках в початковій школі засобами інформаційно-комп'ютерних технологій в контексті реалізації вимог НУШ зумовили вибір теми магістерського дослідження: «Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках в початковій школі».

Мета роботи – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках в початковій школі.

Відповідно до мети роботи було поставлено такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити та проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науковій літературі, масовому педагогічному досвіді.

2. Розкрити особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі Нової української початкової школи як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів.

3. З'ясувати психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

4. Розробити дослідно-експериментальну програму розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Предмет дослідження – психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Гіпотеза дослідження: розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі буде ефективним за таких умов:

- органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;

- упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів;
- систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та розв'язання завдань дослідження нами було використано такі методи:

- теоретичні (вивчення нормативних документів, аналіз наукових джерел, узагальнення психолого-педагогічної і методичної літератури, моделювання, систематизація теоретичного та практичного матеріалу);
- емпіричні (вивчення шкільної документації, узагальнення педагогічного досвіду, анкетування, спостереження, бесіда, педагогічний експеримент);
- методи математичної статистики.

Експериментальна база. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Комунального закладу «Нікопольська середня загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 14». В експерименті взяли участь учні третіх класів.

Практичне значення дослідження полягає в розробленні та впровадженні в освітній процес початкової школи дослідно-експериментальної програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій. Результати дослідження можуть бути використані науковцями в подальших дослідженнях сутності творчих здібностей, особливостей творчого розвитку молодших школярів в умовах НУШ, вчителями початкової школи для вдосконалення процесу навчання молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, а також у майбутній професійній діяльності автора, при написанні наукових та методичних публікацій.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження було апробовано у вигляді доповіді «Формування вмінь самостійної діяльності молодших школярів засобами проектного навчання в умовах Нової

української школи» на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій» (м. Кривий Ріг, Криворізький державний педагогічний університет, 21 листопада 2019 р.); доповіді «Психолого-педагогічні засади розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у контексті ідей нової української школи» на VII Всеукраїнській науково-практичній студентській інтернет-конференції «Науковий простір студента: пошуки і знахідки» (м. Київ, Національний педагогічний університет імені Н.П. Драгоманова, 12 травня 2020 р.); доповіді «Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій в контексті реалізації концепції Нової української школи» на II Регіональній науково-практичній конференції «Підготовка фахівців дошкільної та початкової галузі в контексті сучасних тенденцій розвитку педагогічної освіти: проблеми, теорія, практика» (м. Запоріжжя, Педагогічний коледж КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР, 8 квітня 2020 р.); доповіді «Роль ІКТ в практичній діяльності вчителя початкових класів як засобу формування творчих здібностей молодших школярів» на III Регіональній науково-практичній конференції (м. Нікополь, КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» ДОР», 21-22 травня 2020 р.).

Із теми дослідження є публікації:

1. Борисьонок М. О. Формування вмінь самостійної діяльності молодших школярів засобами проектного навчання в умовах Нової української школи. *Формування ключових і предметних компетентностей засобами сучасних освітніх технологій* : матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, присвяченої 90-річчю Криворізького державного педагогічного університету та 60-річчю психолого-педагогічного факультету (спеціальність Початкова освіта), 21 листопада 2019 р. Кривий Ріг, 2019. С. 52-56.

2. Борисьонк М. О., Онищенко І. В. Особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес Нової української початкової школи. *Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології у виробництві та освіті: стан, досягнення, перспективи розвитку*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2020. С. 76–77.

3. Борисьонк М. О. Шляхи використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання в початковій школі в умовах НУШ. *Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності матеріали*: збірник матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». Тернопіль, 2020. С. 42–43.

4. Борисьонк М. О. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі Нової української школи. *Актуальні питання теорії і практики початкового навчання*: збірник наукових праць КДПУ. Кривий Ріг, 2020. Вип. 13. С. 188-192.

5. Борисьонк М. О. Інноваційні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій в контексті реалізації концепції Нової української школи. *Підготовка фахівців дошкільної та початкової галузі в контексті сучасних тенденцій розвитку педагогічної освіти: проблеми, теорія, практика*: збірник матеріалів II Регіональної науково-практичної конференції педагогічного коледжу КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» ЗОР. Запоріжжя, 2020. С. 56–58.

6. Борисьонк М. О. Психолого-педагогічні засади розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у контексті ідей Нової української школи. *Науковий простір студента: пошуки і знахідки матеріали*: матеріали VII Всеукраїнської

науково-практичної студентської інтернет-конференції Національного педагогічного університету імені Н.П. Драгоманова. Київ, 2020. С. 94–97.

7. Борисьонк М. О. Роль ІКТ в практичній діяльності вчителя початкових класів як засобу формування творчих здібностей молодших школярів. *Інновації у професійній діяльності педагога: проблеми, теорія, практика* : збірник матеріалів III Регіональної науково-практичної конференції КВНЗ «НПК» ДОР». Нікополь, 2020. С. 188–192.

8. Борисьонк М. О. Формування цифрової компетентності вчителів початкової школи в освітньому середовищі НУШ. *Науковий простір: актуальні питання, досягнення та інновації* : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Харків, 2020. С. 29–30.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, супроводжуваних висновками, загальних висновків, списку використаної літератури (103 позиції) та 6 додатків. Повний обсяг роботи – 128 сторінок, з яких 92 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

1.1. Сутність понять «творчість», «творчі здібності» у психолого-педагогічній літературі

У ході поставлених завдань логіка дослідження потребує, передусім, конкретизації поняття «*творчі здібності*», зокрема через уточнення змістової сутності ключового поняття «*творчість*». У психологічній науці існує багато підходів до розкриття сутності поняття «творчість», але ще й досі немає єдиної точки зору щодо формулювання даного поняття, визначення його особливостей, механізмів тощо.

Творчість може розглядатися у різних аспектах, зокрема, у філософському, психологічному, культурологічному та ін. Так, поняття «творчість» визначається як категорія філософії, психології, культури, яка означає та виокремлює собою сенс людської діяльності.

Розглянемо сутність творчості у *філософському аспекті*.

У «Новій філософській енциклопедії» поняття «творчість» визначається як діяльність, в процесі якої є становлення нової матеріальної чи духовної цінності для людини та створення неповторних, унікальних ідей, виявлення нового, особливостей, понять та закономірностей, а також прийомів та методів дослідження та зміна матеріального світу або духовної культури [61, с. 658].

У «Філософському словнику» поняття «творчість» розглядають як діяльність, яка породжує щось нове, тобто щось таке, чого ніколи раніше не було [1, с. 224]. Пошукові системи з філософії вказують, що творчість спрямована на створення нових цінностей, як матеріальних, так і духовних.

Також необхідно підкреслити, що творчість завжди асоціюється з новизною і актуальністю.

Отже, у філософському значенні поняття «творчість» пов'язується з діяльністю людини та її індивідуальними психологічними якостями та осмисленням сутності природи творчих здібностей особистості, які залежать від того світогляду, який має дослідник.

Розглянемо сутність поняття «творчість» у *психологічному аспекті*. Сутність творчості та взаємозв'язок між творчістю і особистістю досліджували вчені Д. Богоявленська, І. Лернер, С. Мартиненко, О. Матюшкін, Я. Пономарьов та ін. Проблемі творчої діяльності, пошуку дієвих умов розвитку творчої особистості присвячено дослідження В. Андрєєва, Л. Виготського, В. Дружиніна, В. Крутецкого, І. Лернера, О. Лука, О. Матюшкина, О. Моткова, Т. Паніної, Я. Пономарьова, Л. Шульгіної та ін.

У психології класичне визначення поняття творчості представлено ще в 50-х роках ХХ сторіччя С. Рубінштейном, зокрема, науковець визначає поняття «творчість» як якість особистості, що конкретизується на розвитку вищих психічних функцій, коли творчість – це навичка, яка включається в усі види людської діяльності, її поведінки, спілкування та контакту з навколишнім середовищем.

Розглядаючи сутність творчості, В. Дружинін трактує її як процес людської діяльності, що забезпечує створення абсолютно нових та якісних матеріальних і духовних цінностей, або підсумок створення абсолютно об'єктивно нового. Один із критеріїв що, відрізняє творчість від звичайного виготовлення продуктів виробництва, – це унікальність кінцевого результату. Результат творчості неможливо прямо вивести з початкових умов. Ніхто, крім, можливо, автора, не може отримати в точності такий же результат, якщо створити для нього ту ж вихідну ситуацію [25, с. 296]. Розглядаючи поняття творчість у контексті психолого-педагогічної науки, учений

виокремлює в даному понятті три взаємопов'язаних компоненти: творчі здібності, творче мислення та творчу активність.

На думку Д. Богоявленської, поняття творчості розглядається як комплексне складне явище, що зумовлене розмаїттям соціальних, психологічних та психолого-фізіологічних передумов. Вона є умовою самопізнання та саморозвитку особистості [4, с. 154]. Отже, дослідниця розглядає творчість як важливу форму людської практики, як процес активізації суб'єкта у процесі особистісних змін, вважаючи, що творчий потенціал виражається у всіх видах активності особистості.

Ю. Галатюк поняття «творчість» трактує як найфундаментальнішу характеристику людської природи, як потенціал, що притаманний абсолютно кожній людині від народження. За переконанням автора, творчість є важливою особливістю особистості, що сприяє розвитку широкого спектру соціальних, духовних та ціннісних якостей особистості (дисциплінованість, самостійність, позитивне лідерство, ініціативність, комунікативність та нестандартність мислення) [15, с. 63].

Г. Глотова поняття «творчість» трактує як один з найважливіших видів людської діяльності, що спрямований на вирішення суперечностей, для якої необхідні об'єктивні (матеріальні, соціальні) та суб'єктивні особистісні умови (навички, уміння, творчі здібності), а результат полягає у новизні й оригінальності, особистій і соціальній значущості, прогресивності [16, с. 108].

У «Психологічному словнику» (за ред. Б. Мещерякова, В. Зинченко) творчість трактується як діяльність особистості, у процесі якої позитивним результатом є створення матеріальних або духовних благ та цінностей [71, с. 336].

Отже, творчість – це діяльнісний процес, у ході якого створюється об'єктивно чи суб'єктивно нове за допомогою різноманітних інтелектуальних процедур, яких не можна представити як точно описувані і однотипно регульовані дії. Творчість кожної людини відображається у двох

аспектах: як сукупність особистісних якостей, в яких проявляється ставлення суб'єкту до світу і до самого себе, її спосіб самоствердження, і як діяльність певного характеру, що відбиває вищий ступінь активності.

Зазначимо, що одиницею творчості в психологічному вимірі діяльності є творча активність особистості. Творча активність є самостійним фактором, не залежним від інтелекту. Висвітлення даного питання знаходимо в працях Д. Богоявленської, Н. Вишнякової, Г. Грубера, Дж. Гілфорда, В. Дружиніна, В. Зінченка, С. Максименка, Н. Непомнящої, Я. Пономарьова та ін.

Розглянемо зміст поняття «*творчі здібності*».

Аналіз теоретичних та експериментальних досліджень виявив, що поняття «творчі здібності» не має однозначного визначення та розглядається з різних позиційних підходів: психодинамічного (З. Фрейд, А. Адлер), прагматичного (Е. де Боно), психометричного (Дж. Гілфорд, Е. П. Торренс), особистісного (Ф. Баррон, С. Максименко, В. Роменець, О. Ткаченко), процесуального (Ж. Адамар, В. Біблер, Д. Богоявленська, Л. Виготський, Я. Пономарьов, І. Семенов, О. Тихомиров), стратегіально-діяльнісного (В. Моляко, О. Музика), структурно-інтегрованого (М. Холодна, В. Моргун) підходів.

На думку А. Петровського, творчі здібності – це універсальна пізнавальна здатність, чутливість до проблем, незалежність у складних ситуаціях, компонент загальної розумової обдарованості, якість, що не зводиться до інтелекту, здатність виявляти нові способи вирішення завдань і проблем, породжувати нове, тобто це пізнавальний процес, що дозволяє людині вирішувати задачі, які не можуть бути розв'язані за допомогою вже відомих людству методів [67, с. 262].

О. Губенко творчі здібності розглядає як здатність синтезувати властивості людської діяльності, які відповідають вимогам, що забезпечують високі досягнення в творчості. Це можна представити як систему сукупності якостей, інтелектуальних умінь, навичок, дій та операцій, серед яких можна виділити:

- пошук та аналіз пізнавальної проблеми;
- виявлення шляхів для її розв'язання;
- виявлення операцій узагальнення порівняння та аналізу;
- встановлення взаємозв'язку між неоднотипними явищами;
- вміння переключення функції предметів та явищ, виявлення семантичної гнучкості мислення;
- абстрагування;
- пошук аналогій та асоціацій;
- подолання стереотипів мислення;
- операція конкретизації (що передбачає інтегрування понять, дедукцію, рух від абстрактного до конкретного);
- оригінальність мислення;
- продуктивність розумової діяльності тощо [20].

Творчі здібності за А. Рошкою – це така універсальна форма пізнання, яка становить частину процесу творчості, результати якого відрізняються своєю оригінальністю та соціальною значущістю [77].

Н. Лазарєв розглядає визначення творчих здібностей як індивідуальні особливості, якості людини, які визначають успішність виконання ним творчої діяльності різного роду. Творчі здібності являють собою сплав багатьох якостей. І питання про компоненти творчого потенціалу людини залишається досі відкритим. Отже, дослідник вказує на особистісний аспект творчих здібностей, на здатність людини оцінити, визначити галузь недостатніх знань для вирішення питань життєдіяльності [45].

Для розвитку творчих здібностей необхідним є рівень розумового розвитку, який вищий за середній. Інакше кажучи, без певної бази знань та інтелектуальної основи особистості, мова про високий рівень розвитку творчих здібностей є неможливим. Досягнення досить високого інтелектуального рівня та подальше підвищення ніяк не позначається на розвитку творчих здібностей. Навпаки, якщо інтелект виражається на високому рівні, то створюються деякі перешкоди для розкриття та

формування творчих здібностей особистості. Високий рівень інтелекту, виникає при яскраво вираженій цілеспрямованості на навчання і засвоєння нового, що не спонукає до проявлення креативності.

Широкий спектр творчих завдань також надзвичайно різний за складністю – від елементарного розв’язання головоломки чи анаграми до наукових звершень та відкриттів, але сутність залишається тією ж: при їх розв’язанні від людини вимагається пошук нового шляху або створення чогось нового, тобто відбувається акт творчості. Саме тут необхідні елементи гнучкості розуму, особливо такі, як спостережливість, уміння зіставити та проаналізувати, скомбінувати, вибудувати взаємозв'язки і взаємозалежності, і так далі – все те, що в сукупності і складає творчі здібності [48].

На думку Д. Максименка, В. Соловієнко, творчі здібності – це більш широке поняття, ніж здатності, які передбачають створення чогось нового, цінного для суспільства, за допомогою чого особистість може реалізуватися, розвиваючи власні здібності. Це здатність індивіда, що характеризується готовністю до створення принципово нових ідей, що відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення і що входять в структуру обдарованості як незалежний чинник [52].

Ю. Кудрявцев запропонував три емпіричних по суті ознаки творчих здібностей, які лягли в основу визначення, найбільш часто використовуваного фахівцями [41]:

- 1) творчі здібності – це індивідуальні та психологічні особливості, що відрізняють одну людину від іншої;
- 2) творчі здібності характеризуються тільки тими особливостями, що належать до успішного виконання діяльності чи декількох діяльностей;
- 3) творчі здібності не зводяться до елементарних знань, умінь і навичок, які вже вироблені у людини, хоча і зумовлюють легкість і швидкість надбання цих знань і навичок.

Проаналізувавши поняття «здібності», зокрема, творчі, ми доходимо до висновку, що творчі здібності, як і інші здібності, залежать від спадкових

факторів, але більш значущий вплив здійснює соціум, виховання, освіта, і вони піддаються розвитку; поняття «творчість» є різнобічним, воно досліджувалося раніше і досліджується в даний час багатьма психологами, філософами, педагогами. Творчі здібності – це індивідуально-психологічна особливість, яка відрізняє одну людину від іншої [73, с. 21].

Таким чином, творчі здібності є складним, багатоаспектним психологічним поняттям. Проведений нами теоретико-методологічний аналіз підходів до дослідження творчих здібностей показав, що дана проблема залишається актуальною, оскільки немає однозначності у визначенні поняття «творчих здібностей» як у зарубіжній, так і у вітчизняній психологічній літературі. Творчі здібності характеризуються впорядкованим багатовимірним ієрархічним взаємосполученням властивостей мислення як психічних новоутворень різних рівнів ускладнення, що включає вміння встановлювати логічні закономірності, логічно-понятійне мислення та вміння утворювати складні аналогії, креативність мислення, значущу конструктивність. Творчі здібності пов'язані з особливостями мислення і розглядається як здатність до генерування нових оригінальних ідей, які не є стереотипними.

1.2. Інформаційно-комп'ютерні технології, їх сутність, види, функції

Сучасне людство живе в епоху інформатизації. Не залишилася осторонь від цього процесу і освіта. Будучи однією з найважливіших сфер суспільного життя, освіта визначає рівень і перспективи розвитку соціуму. Інформатизація стала ключовою умовою розвитку сучасної освіти в умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» [59]. У вказаному документі наголошується, що однією з найважливіших проблем сучасної освіти України є процес впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітню діяльність закладів освіти. Таким чином, на рівні державної

програми акцентується увага на застосуванні нових інформаційних технологій в освіті.

Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у даний час обумовлено, перш за все, потребами підвищення ефективності навчання. У зв'язку з реалізацією компетентнісного підходу, який прийшов, як відомо, на заміну традиційної тріаді «знання-вміння-навички», особливо актуальним стає питання формування інформаційної (цифрової) компетенції. Даний вид компетенцій А. В. Хуторський відносить до однієї з ключових [94].

Уміння самостійно шукати, аналізувати і відбирати необхідну інформацію особливо важливо в даний час, коли учням легко загубитися у величезному інформаційному потоці. Знання перестали бути самоціллю, вони необхідні для успішного розвитку особистості, її реалізації в професійній сфері. Ось чому так важливо формувати в молодших школярів потребу в постійному пошуку нових знань.

Проблема широкого застосування інформаційно-комп'ютерних технологій в сфері освіти в останнє десятиліття викликає підвищений інтерес у вітчизняній педагогічній науці. Великий внесок у вивчення проблем впровадження комп'ютерних технологій навчання здійснили такі вчені: О. Агапова, В. Гріценко, Г. Громов, Г. Клейман, О. Кривошеев, С. Пейперт, Б. Сендов, Б. Хантер, В. Шолоховіч та ін.

Різні дидактичні проблеми комп'ютеризації навчання знайшли відображення в роботах А. Єршова, А. Кузнецова, І. Роберта, Т. Сергєєвої та ін.; методичні – Б. Гершунського, Е. Машбіца, Н. Тализіної та ін.; психологічні – В. Рубцова, В. Тихомирова та ін.

Для початку розкриємо сутність поняття «технологія». У великому економічному словнику дається таке визначення даного терміну: «технологія – спосіб перетворення речовини, енергії, інформації в процесі виготовлення продукції, обробки та переробки матеріалів, складання готових виробів, контролю якості, управління». У разі інформаційно-комп'ютерних технологій мова йде тільки про перетворення інформації [91, с. 208].

За переконанням В. Бикова, інформаційно-комунікаційні технології навчання – «це комп'ютерна складова педагогічної технології, що означає певну формалізовану модель деякого компонента в контексті змісту навчання і методики його подання у освітньому процесі, що представлена у цьому процесі педагогічними програмними засобами і передбачає використання комп'ютера, комп'ютерно орієнтованих засобів навчання і комп'ютерних комунікаційних мереж для розв'язування дидактичних завдань або їх фрагментів» [3, с. 564].

На думку М. Жалдака, «сучасна інформаційна технологія – це сукупність прийомів, методів, засобів збирання, зберігання, опрацювання, та передавання повідомлень, що розширює знання людей та розвиває їхні можливості щодо управління технічними та соціальними процесами» [27, с. 18].

Е. Машбіц і Н. Тализіна розглядають інформаційно-комп'ютерні технології як деяку сукупність навчальних програм різних типів: від найпростіших програм, що забезпечують контроль знань, до навчальних систем, що базуються на штучному інтелекті [53, с. 182].

В. Шолоховіч пропонує трактування поняття «інформаційно-комп'ютерні технології» з точки зору дидактики. При плануванні та організації освітнього процесу необхідною умовою є застосування інформаційно-комп'ютерних технологій для інформатизації сучасної освіти [97, с. 28].

Інформаційно-комунікаційні технології мають позитивний вплив на всі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи та організаційні форми навчання, засоби навчання, що дозволяє вирішувати складні і актуальні завдання для забезпечення розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення та самостійності в молодших школярів.

Зростаючий інтерес до використання ІКТ не повинен зменшувати увагу педагога до особистості учня, навпаки, – саме комп'ютеризація освіти звільняє вчителя від ручної роботи з трансляції навчального матеріалу,

дозволяючи йому більше орієнтуватися на формуванні в дитини фундаментальних основ в області духовного життя особистості [95, с. 14].

Персональний комп'ютер – універсальний «навчальний посібник», що може бути з успіхом використаний на різних за організацією навчальних заняттях. При цьому він вписується в рамки традиційного навчання із широким використанням усього арсеналу засобів навчання. ПК може сприяти активному включенню учня в освітній процес, підтримувати інтерес, сприяти розумінню і запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Здійснивши аналіз літератури з використання інформаційно-комп'ютерних технологій в процесі навчання [18; 50; 93], нами інтерпретовано наступну класифікацію ІКТ (рис. 1.1.).

Рис. 1.1. Класифікація інформаційно-комунікаційних технологій

Серед інформаційно-комунікаційних технологій виділяють такі:

- 1) технології обробки інформації (текстової, числової, графічної, відео та звукової);
- 2) технологія баз даних для збору, зберігання, систематизації та обробки інформації;

3) мультимедіа-технології (електронні енциклопедії, словники, підручники, перекладачі; навчальні програми та розвиваючі комп'ютерні ігри);

4) мережеві (телекомунікаційні) технології (отримання інформації та розміщення інформації в інтернеті, дистанційне навчання);

5) геоінформаційні технології (електронні географічні карти).

6) технологія комп'ютерного моделювання (проведення експериментів з готовими комп'ютерними моделями об'єктів, процесів і явищ; створення комп'ютерних моделей; робота з комп'ютерними тренажерами);

7) технології комп'ютерного експерименту (використання комп'ютера для зняття експериментальних даних і управління приладами, використання комп'ютерних вимірювальних комплексів);

8) технологія комп'ютерного контролю.

Аналіз наукової літератури показав, що існують різні підходи до класифікації ІКТ (рис. 1.2.).

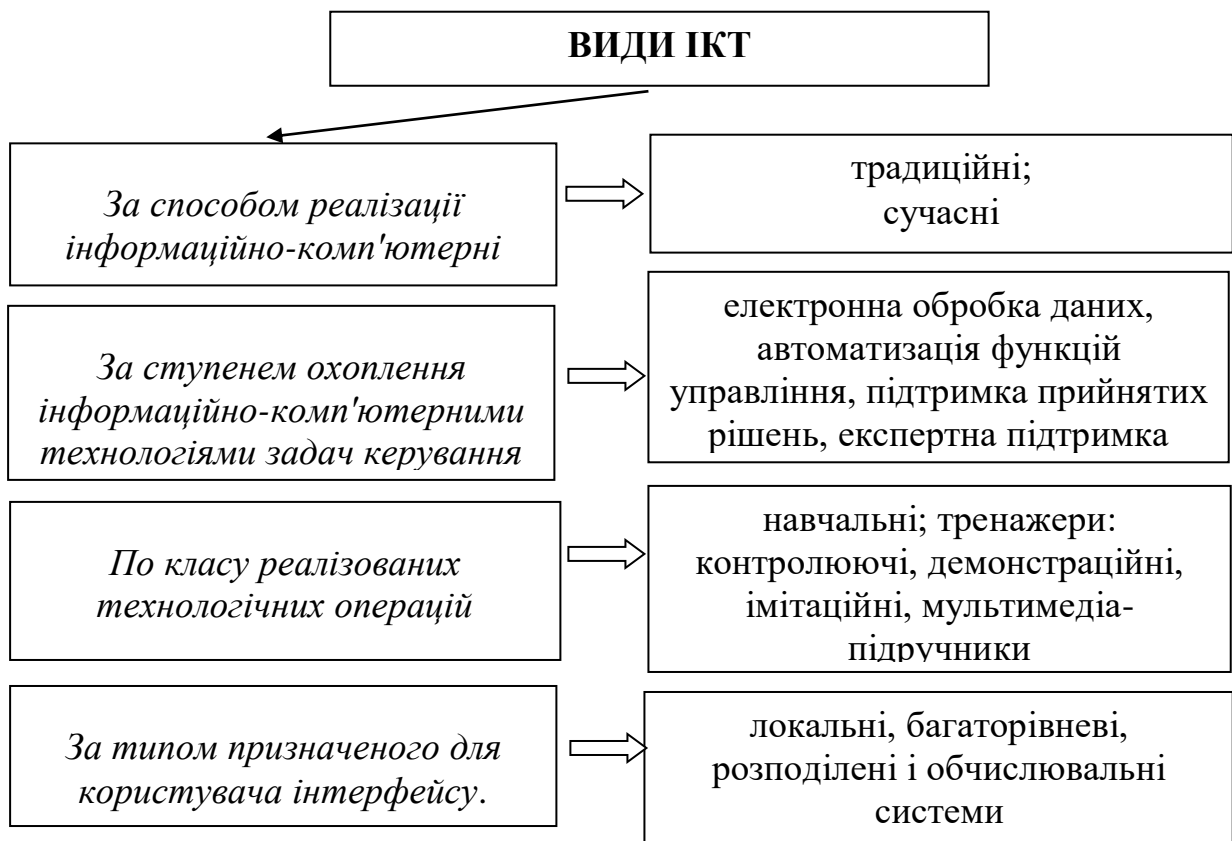

Рис. 1.2. Види інформаційно-комунікаційних технологій

Розглянемо види ІКТ залежно від певного критерію.

За способом реалізації інформаційно-комп'ютерні технології поділяються на традиційні та сучасні технології. Традиційні технології існували в умовах централізованої обробки даних, до періоду масового використання. Вони були орієнтовані головним чином на зниження трудомісткості користувача. Нові (сучасні) інформаційні технології пов'язані, в першу чергу, з інформаційним забезпеченням процесу управління в режимі реального часу.

За ступенем охоплення інформаційно-комп'ютерними технологіями задач керування виділяють: електронну обробку даних, автоматизацію функцій управління, підтримку прийнятих рішень, експертну підтримку.

По класу реалізованих технологічних операцій інформаційно-комп'ютерні технології поділяються на: а) навчальні, б) тренажери, в) контролюючі, г) демонстраційні, д) довідково-інформаційні, е) імітаційні, ж) мультимедіа-підручники [91, с. 158].

Розкриємо більш детально сутність видів інформаційно-комп'ютерних технологій за вказаною класифікацією:

а) навчальні (повчальні) програми – зорієнтовані переважно на засвоєння набутих знань. Багато з них працюють в режимі, близькому до програмованого навчання з розгалуженою програмою. У цю ж групу можна включити програми для проблемного навчання, які здійснюють непряме управління діяльністю учнів;

б) програми-тренажери – призначені для формування і закріплення навичок, а також для самоаналізу учнів. При використанні цього виду програм слід зауважити, що необхідно ознайомити учнів з теоретичним матеріалом;

в) контролюючі програми – призначені для перевірки та контролю рівня знань та умінь учнів. Цей вид програм слугує для перевірки набутих знань з різнорівневими завданнями, в тому числі й використання завдань у тестовій формі;

г) демонстраційні програми – призначені для наочної демонстрації навчального матеріалу з описовим характером, різноманітних наочних посібників (картини, фотографії, відеофрагменти, аудіофрагменти);

д) довідково-інформаційні та імітаційні програми призначені для різних довідкових робіт і відтворення точних відомостей. До них належать малі і великі енциклопедії в електронному виді та різноманітні словники;

е) мультимедіа – це підручники, що включили в себе всю базу, що мають підручники електронного типу, мультимедійні презентації. Мультимедійні продукти, що мають використання в освіті, дають широкі можливості для підвищення ефективності та оптимізації освітнього процесу навчання [38, с. 203].

По-перше, одночасне використання декількох видів сприйняття в процесі навчання дозволяє створити яскраве мультисенсорне середовище, що в кінцевому результаті веде до інтеграції інформації, яка доставляється різними органами почуттів.

По-друге, стає можливою імітація експериментів і складних реальних ситуацій. Можливе демонстрування складних експериментів, що практично не можна дослідити в умовах школи та навколишнього середовища.

По-третє, відбувається візуалізація інформації, а саме абстрактних та динамічних процесів навчання. І нарешті, в учнів розвиваються когнітивні структури, що зводиться в широкий навчальний, громадський, історичний контекст і формується системна інтерпретація досліджуваного матеріалу учнями [2, с. 561].

Головною перевагою мультимедіа є інтерактивність, що має на увазі процес подання інформації у відповідь на запити користувача. Інтерактивність дозволяє в певних межах управляти представленням інформації: користувачі можуть індивідуально змінювати налаштування, вивчати результати, а також відповідати на запити програми про свої конкретні переваги. Навчають можуть управляти також темпом подачі

матеріалу і регулювати число повторень залежно від своїх освітніх потреб.

За типом призначеного для користувача інтерфейсу. Мережевий інтерфейс надає користувачеві засоби доступу до територіально-розподілених інформаційних та обчислювальних можливостей завдяки розвиненим засобам зв'язку. Мережеві інформаційно-комп'ютерні технології поділяються на локальні, багаторівневі, розподілені і обчислювальні системи.

У сучасній освіті визначають п'ять основних функцій інформаційно-комп'ютерних технологій (рис. 1.3.) [26, с. 301].

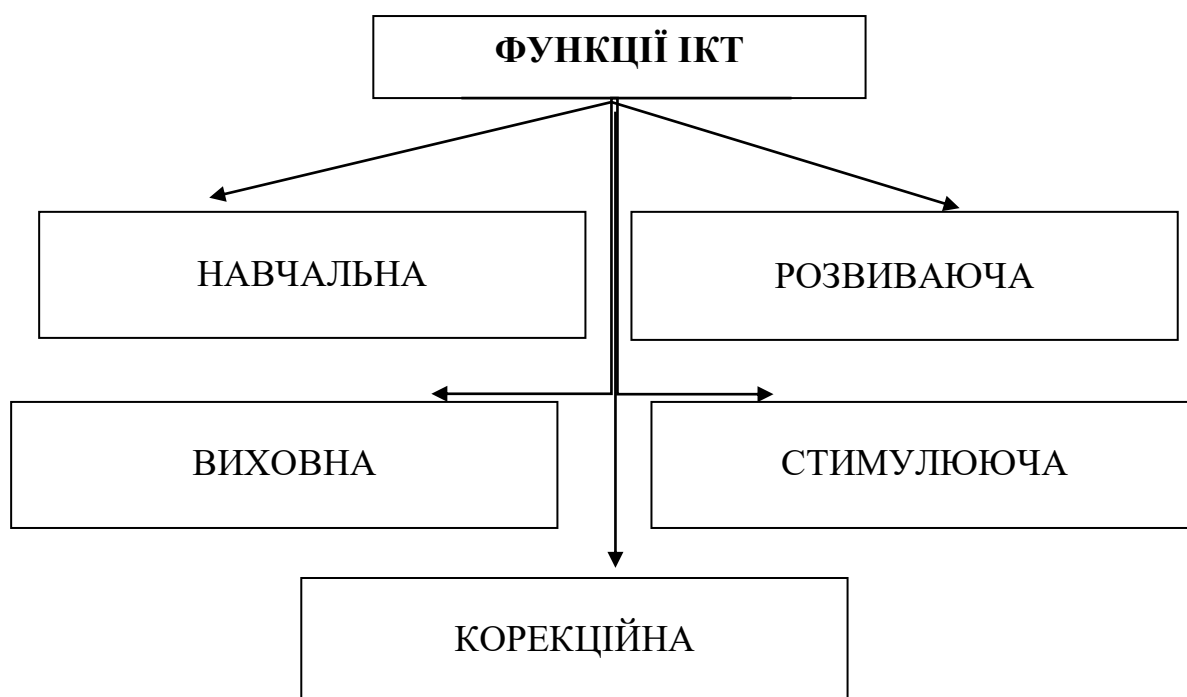

Рис. 1.3. Функції інформаційно-комунікаційних технологій

Розкриємо сутність функцій ІКТ.

1. Навчальна функція.

Інформаційно-комп'ютерні технології мають широке використання майже на всіх уроках в школі. З їх допомогою молодші школярі отримують необхідні знання та вміння, інформаційні компетенції. Діти за безпосереднього керівництва вчителя навчаються правильному пошуку інформації, а саме: у словниках, довідниках, енциклопедіях, бібліотеках,

інтернеті створюють свої інформаційні об'єкти (повідомлення, невеликі твори, графічні роботи); набувають досвіду клавіатурного листування при використанні ПК і мобільного телефону (sms-повідомлення). При роботі з інформацією вчаться застосовувати засоби інформаційних та комунікаційних технологій.

2. Розвиваюча функція.

Використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках в початковій школі сприяє розвитку в здобувачів освіти мислення, пам'яті, уваги, спостережливості та мовлення. Діти вчаться використовувати інформацію для побудови умовиводів, вчаться аналізувати отриману інформацію, виділяючи ознаки і їх значення, визначаючи ціле і частини, застосовуючи згортання інформації і представлення її в наочному вигляді (таблиці, схеми, діаграми; нарощувати свої власні знання, порівнюючи, узагальнюючи і систематизуючи отриману інформацію і наявні знання, оновлюючи уявлення про причинно-наслідкові зв'язки.

3. Виховна функція.

За допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій відбувається виховання дітей. Через демонстрацію зразків мистецтва, правильної поведінки формуємо у них загальнолюдські цінності і риси характеру.

4. Стимулююча функція.

Інформаційно-комп'ютерні технології формують позитивну мотивацію до навчання, підвищують активність дітей на уроці. Дітям подобається все яскраве, незвичайне. Вони із задоволенням дивляться візуальні супроводи у вигляді презентації, навчальні мультфільми, грають в комп'ютерні ігри.

5. Корекційна функція.

Використовуючи інформаційно-комп'ютерні технології, вчителі школи проводять корекцію недоліків у навчанні, проводять роботу психокорекції у навчальній діяльності. Вчителі самі розробляють тести для дітей та розвиваючі програми [79, с.32].

Високий ступінь емоційності учнів початкової школи значно стримується суворими рамками освітнього процесу. Уроки з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій дозволяють розрядити високу емоційну напруженість і оживити та оптимізувати освітній процес.

Можна з упевненістю сказати, що грамотне використання можливостей сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій у початковій школі дозволяє:

- забезпечити позитивну мотивацію навчання;
- підвищити позитивну динаміку діяльності учнів;
- розвивати навички здійснювати дослідницьку діяльність;
- забезпечити ефективність на високому естетичному і емоційному рівні;
- формувати інформаційну культуру та розвивати критичне мислення;
- формувати навички самоосвіти і самоконтролю [47, с. 26].

У співпраці вчителя, учнів та батьків відбувається формування інформаційної компетентності школяра, зокрема, таких її складових:

- правильне поводження з персональним комп'ютером;
- фіксація і прослуховування звуків;
- фіксація і перегляд зображень;
- створення письмових повідомлень;
- створення графічних об'єктів;
- створення музичних і звукових повідомлень;
- комунікація і соціальна взаємодія.

Однак, слід пам'ятати і про проблеми, що виникають при частому та неправильному використанні комп'ютера:

- шкідливий вплив на здоров'я;
- віра учнів у всемогутність та правильність знань комп'ютера;
- відрив від реальності;
- дефіцит спілкування з однолітками [22, с. 39].

Щоб застосування комп'ютера на уроках початкової школи давало позитивні результати, необхідна правильна організація роботи освітнього процесу:

- комп'ютерні завдання повинні бути складені відповідно до змісту навчального предмета і методики його викладання;
- учні повинні вміти правильно поводитися з комп'ютером на рівні, необхідному для виконання комп'ютерних завдань;
- учні повинні займатися в спеціальному кабінеті, обладнаному відповідно до встановлених санітарно-гігієнічних норм для початкової школи, за якими використання комп'ютера допустимо протягом не більше 10-15 хвилин [84, с. 144].

Таким чином, інформаційно-комп'ютерні технології повинні виконувати освітню функцію, допомогти дитині розібратися в потоці великої кількості інформації, критично сприйняти її, проаналізувати, запам'ятати, але в жодному випадку не погіршити здоров'я. Інформаційні технології повинні виступати як допоміжний елемент освітнього процесу, а не основний. Учитель має право обрати власну технологію та методику навчання, але кожен педагог зобов'язаний працювати задля розвитку дитини. Процес підготовки до таких уроків є творчим, складним, важким, трудомістким, але цікавим.

Отже, однією з важливих проблем Нової української школи є впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи. Застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у традиційному освітньому середовищі початкової школи дозволяє диференціювати процес навчання молодших школярів з урахуванням їх індивідуальних особливостей, дає можливість творчо працювати вчителю та учню, розширити спектр способів представлення та запам'ятовування навчальної інформації, дозволяє здійснювати гнучке управління освітнім процесом.

1.3. Особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі Нової української початкової школи як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів

У Концепції «Нова українська школа» наголошується, що сучасна початкова школа повинна створити сприятливі умови для творчості та новаторства, реалізації творчих можливостей і здібностей учнів. Унаслідок цього стає очевидною необхідність пошуку ефективних форм, методів та засобів, що дозволяють розвивати творчі здібності школярів. Упровадження в освітній процес нових освітніх технологій, зокрема інформаційно-комп'ютерних, дає ряд позитивних результатів, таких як:

- вільне оволодіння інформаційно-комп'ютерними технологіями;
- розширення простору творчості дитини;
- можливість самореалізації і самоствердження;
- вміння організувати своє дозвілля з користю та продуктивністю;
- реалізація комунікативних, творчих, технічних та евристичних здібностей учнів;
- залучення до самостійної творчої діяльності [80, с. 15].

Для ефективного розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій потрібно дотримуватися наступного алгоритму роботи:

- прояв та розвиток творчих здібностей кожного учня;
- використання завдань, які в ході виконання спрямовують дитину до творчості з урахуванням уяви;
- організувати атмосферу співтворчості в дитячому колективі;
- використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей [96, с. 266].

Серед важливих вимог до організації розвитку творчих здібностей засобами інформаційно-комп'ютерних технологій молодших школярів можна виділити наступні:

- гуманістичне ставлення до особистості дитини, максимальне врахування вчителем вікових та індивідуальних особливостей, створення атмосфери, яка сприяла б розвитку цифрової компетентності учнів;
- поєднання ігрової форми з навчальним змістом завдань, що застосовуються в практиці;
- включення творчих завдань в практичну діяльність молодших школярів як необхідної умови їх успішного засвоєння.

Підвищення ефективності навчання можливо, з одного боку, за рахунок використання інформаційно-комп'ютерних технологій, орієнтованих на розвиток творчих здібностей молодших школярів, з іншого боку – систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі.

Інформаційно-комп'ютерні технології, з одного боку, – це потужний та дієвий інструмент для отримання дитиною різноманітної інформації, з іншого – це ефективний засіб для підвищення інтересу до навчання, розвитку творчості молодшого школяра.

Упровадження комп'ютерного середовища для дітей молодшого шкільного віку є не лише джерелом позитивних емоцій, а й сприяє розвитку творчих здібностей школяра. Головне – забезпечити позитивний вплив комп'ютерного середовища на особистість дитини, щоб воно сприяло гармонійному розвитку творчої самореалізації, забезпечувало формування соціально адаптованої особистості [8, с. 24].

Сучасні інформаційно-комп'ютерні технології надають перспективи для розвитку сучасної освіти та принципово змінюють дидактичні підходи, а також методологічні основи організації освітнього процесу. Для цього необхідним є створення принципово нової парадигми придбання та набуття знань, які б сприяли більш ефективному формуванню творчих здібностей дітей, інтелекту, розвитку цілісного світогляду [70, с. 187].

Особливістю використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі НУШ є те, що центром навчальної діяльності стає учень,

та аналізуючи свої індивідуальні здібності та інтереси, він вибудовує процес пізнання.

Використання комп'ютерних технологій може бути органічно застосовано на будь-якому етапі уроку, а також під час індивідуальної або словникової роботи, при набутті нових знань, узагальненні набутих знань, закріпленні та контролю знань і навичок. Часові межі використання комп'ютера для організації та проведення уроку можуть бути різними: від декількох хвилин, так і до повного циклу. Завдяки інформаційно-комп'ютерним технологіям діти отримують наочну інформацію у вигляді відеоматеріалів, коротких фільмів про природу та навколишнє середовище [11, с. 505].

Під освітньою діяльністю будемо розуміти діяльність учнів, яка спрямована на отримання теоретичних знань і загальних прийомів розв'язування завдань, які пов'язані з навчальними дисциплінами та мають відповідний вплив на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Важливо навчити дитину шукати, опрацьовувати та аналізувати великий обсяг інформації за короткий інтервал часу. Допоможе вчителю в розв'язанні даного питання поєднання традиційних методів навчання і використання ІКТ. Переваги комп'ютерних технологій дають поштовх для розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Інформаційна підтримка освітнього процесу допомагає розв'язати такі дидактичні завдання:

- оптимізація освітнього процесу;
- індивідуалізація та диференціація інтелектуальної діяльності учнів;
- активізація дослідної та творчої діяльності;
- розвиток творчих здібностей при розв'язанні навчальних вправ та завдань;
- організація поетапного та підсумкового контролю результатів навчання [28, с. 22].

Сучасні школярі – це діти, які не уявляють сучасний світ без ІКТ.

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів можливе використання наступних комп'ютерних програм.

PowerPoint призначено для створення і демонстрацій візуального супроводу у вигляді презентацій, які можуть включати в себе текст, електронні таблиці, мультимедійні об'єкти (малюнки, відеофрагменти, звук) [34, с. 34]. Матеріал, який створений у цій програмі, – найкраща наочність і підходить до всіх типів уроків, та ефективно впливає на розвиток творчої діяльності учнів. Зображення програми PowerPoint подано на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Зображення програми PowerPoint

Презентацію вчитель може використовувати для:

- пояснення та наочної демонстрації нового матеріалу;
- демонстрації фото та відеоматеріалів для їх роз'яснення, що підвищує рівень пізнавальної та творчої діяльності учнів;
- систематичного впорядкування інформації;
- актуалізації та контролю знань [39, с. 35].

Мультимедійна форма подання навчального матеріалу формує в школярів творче мислення. Використання мультимедійних презентацій на уроках в початковій школі сприяє:

- посиленню мотивації навчання учнів;
- формуванню творчих компетентностей та здібностей;
- зростанню якості навчання та виховання;
- підвищенню інформаційної культури учнів;

– реалізації міжпредметних зв'язків [32, с. 71].

Програма «Комп'ютерленд» [64] складена з дотриманням нормативних вимог документів МОН України, Державного стандарту початкової освіти, з урахуванням методичних рекомендацій та індивідуальних можливостей молодших школярів.

Програма передбачена для ознайомлення учнів з елементарними початковими уявленнями про інформаційну картину світу, формування вмінь та навичок правильного використання комп'ютерної техніки не тільки як практичний засіб для роботи з інформацією в навчальній діяльності та повсякденному житті, але й для розвитку пізнавальних та творчих здібностей. Програма є ефективною для розвитку інтелектуальних, творчих здібностей учнів, а також виховує самостійність та охайність під час розв'язування різномірівневих завдань. Приклад завдання програми «Комп'ютерленд» подано на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Зображення завдань в програмі «Комп'ютерленд»

Курс роботи учнів з програмою передбачає декілька напрямів:

– *перший напрям* – початкове знайомство з комп'ютерною технікою та її можливостями, із властивостями подання та обробки інформації та інформаційних процесів, та вміння співставляти з об'єктами навколишнього світу;

– *другий напрям* – розвивальний. Учні пропонуються різнорівневі задачі, для розв’язання яких необхідне використання нестандартного та критичного мислення, вміння знаходити аналогії та співставляти нове з вже відомим, виявляти закономірності, знаходити відповіді та шляхи розв’язку на цікаві запитання, складати логічні алгоритми для виконавців;

– *третій напрям* – практичний. У цьому напрямі учні повинні розвивати пізнавальну та творчу діяльність, шляхом створення малюнків, отримання початкових навичок створення презентацій та роботі в мережі Інтернет [40, с. 55].

Курс програми розрахований для здобуття знань, умінь та навичок з базових шкільних предметів шляхом роботи з різноманітними розвивальними програмами. Після роботи з цією комп’ютерною програмою молодші школярі мають змогу отримати сукупність навичок, понять та уявлень, необхідних для формування логічного, творчого та алгоритмічного мислення.

Ще однією з комп’ютерних програм, що розвиває знання, творчу та пізнавальну діяльність, є **GCompris** (рис. 1.6.). Це високоякісний комплект програм та освітнього програмного забезпечення, що складається з різноманітних вправ для дітей початкових класів, та є ефективним інструментом для розвитку творчих здібностей [103].

Рис. 1.6. Зображення програми GCompris

Цей комплекс комп'ютерних програм передбачений для використання на всіх уроках початкової школи. Деякі вправи є тільки ігрового характеру, але обов'язково містять елементи навчання та елементи критичного мислення та застосування творчих здібностей.

У останній версії GCompris наявно понад 100 вправ. Слід зазначити, що розробники цього комплексу вправ постійно оновлюють завдання працюють над новими вправами. GCompris є доступним та ефективним програмним забезпеченням, що дає змогу адаптувати програму до рівня навчання та розвитку, який є найбільш ефективним для певного класу.

Зростаючий інтерес до використання ІКТ не повинен зменшувати увагу вчителя до особистості учня, навпаки, саме використання інформаційно-комунікаційних технологій звільняє вчителя від ручної роботи з трансляції навчального матеріалу, дозволяючи йому більше орієнтуватися на формуванні в дитини творчих здібностей та творчої активності особистості.

Отже, використання ІКТ в освітньому процесі Нової української початкової школи сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів, основ інформаційної культури, надбанню умінь життєво необхідних компетентностей, розвиває критичне мислення, емоційний інтелект, творчу активність, ініціативність, самостійність.

1.4. Психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі

На сучасному етапі формування Нової української початкової школи проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів стає все більш актуальною, оскільки творчі здібності особистості стають основою його сприйняття, розуміння та досягнення навколишнього світу.

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів, найбільш дієвим засобом є інформаційно-комп'ютерні технології. Розвиток в учнів здатності творчо мислити призводить до певних змін у поведінці і психіці дітей: зростає самоконтроль і самостійність їхньої розумової та пізнавальної діяльності. Слід звернути увагу на те, що саме інформаційно-комп'ютерні технології, які використовуються в початковій школі, виконують різноманітні функції: активізують пізнавальний інтерес та увагу дітей, розвивають творчі та пізнавальні здібності, логічне та критичне мислення, самостійність, креативність [13].

Ми вважаємо, що розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій буде ефективним, якщо створити такі умови:

- органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи;
- урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;
- упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів;
- систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Розкриємо сутність вказаних умов.

Перша умова – **органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи.**

Для розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках в початковій школі важливим є виконання умови щодо органічного включення інформаційно-комп'ютерних технологій у освітній процес Нової української початкової школи.

Важливою умовою організації процесу навчання в початковій школі є активне та систематичне включення комп'ютерних технологій у освітню діяльність учнів. Допомогти вчителю у розв'язанні цього завдання може

поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій, а саме комп'ютерних.

Комп'ютер може використовуватися на всіх етапах навчання:

- 1) при підготовці та розробці уроку, у процесі навчання;
- 2) при поясненні нового матеріалу, закріпленні, повторенні, контролі та корекції знань [74, с. 12].

При плануванні уроків з використанням ІКТ треба враховувати наступні вимоги:

- наявний набір якісного комп'ютерного та мультимедійного обладнання;
- наявність програмно-методичного комплексу до підручника та додаткового поза матеріалу підручника, що відповідає діючій програмі;
- наявність програм-тренажерів для відпрацювання практичних умінь та навичок;
- готовність учнів до сприйняття матеріалу з використанням комп'ютера;
- можливості учня використовувати комп'ютерні технології для розвитку творчих здібностей в процесі навчання [35, с. 99].

Ефективне застосування комп'ютерних технологій припускає включення зворотного зв'язку в процесі навчання, а індивідуальний контроль дає можливість коригувати знання та навички учнів, виявити рівень розвитку творчих здібностей. Широкий спектр використання різних форм демонстрації та пояснення нового матеріалу полегшує його доступність для молодшого школяра, а також сприяє кращому запам'ятовуванню та усвідомленню. Використання комп'ютерів при навчанні молодших школярів, дозволяє вчителю виявити стійкість уваги до матеріалу, який вивчається. Характерні для комп'ютера елементи зацікавлення, все незвичайне, викликають у дітей неймовірну мотивацію до навчання, живий інтерес до пізнання нового, допомагають розвивати творче мислення та творчі здібності [10].

Друга умова – урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку.

Реалізація даної умови вимагає врахування здібностей, можливостей, вікових та індивідуальних особливостей молодших школярів у процесі використання комп'ютерних технологій в освітній діяльності, а також вимагає високого рівня володіння та обізнаності педагога в новітніх технологіях.

Сутність принципу індивідуального підходу в педагогіці полягає у вивченні та врахуванні в освітньому процесі індивідуальних і вікових особливостей кожного учня з метою максимального розвитку позитивних і подолання негативних індивідуальних особливостей, забезпеченні на цій основі підвищення якості його навчальної діяльності, всебічного творчого розвитку [5].

Індивідуальна робота учнів вимагає від педагога значної уваги і організованості з контролю за результатами такої діяльності та відповідної організації освітнього процесу.

Серед способів реалізації принципу врахування індивідуальних та вікових особливостей учнів у навчанні при використанні ІКТ виділяють такі:

- знання та врахування в освітньому процесі психофізіологічних вікових та індивідуальних особливостей учнів;
- диференційований відбір змісту, методів та засобів навчання, форм організації навчально-пізнавальної діяльності учнів;
- стимулювання до самостійної індивідуальної навчально-пізнавальної та творчої діяльності учнів;
- організація освітнього середовища з максимальним розрахунком критичного та творчого підходу учнів до участі в ньому (з врахуванням їх індивідуальних можливостей та бажання);
- виявлення творчого потенціалу учнів і забезпечення умов для його реалізації в навчальній діяльності та поза нею;

– реалізація індивідуального підходу до оцінки знань, умінь та навичок учнів [85, с. 156].

Одним із важливих завдань індивідуального підходу у навчанні є активне включення учнів в освітній процес, розкриття того особливого та незвичайного, що в ньому приховано. Це допомагає учням наблизитися до усвідомлення та реалізацію своїх творчих особливостей та використовувати їх продуктивно у творчій навчально-пізнавальній діяльності.

Третя умова – упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність з метою розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Результативність розвитку творчих здібностей молодших школярів значною мірою залежить від впровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність. Творчість дає школяреві можливість актуалізувати свої потреби, інтереси, здібності, ідеї, знаходити форми та методи прояву індивідуальної активності.

За ступенем навчальної діяльності комп'ютерні завдання для формування творчих здібностей можуть бути розділені на наступні види:

- 1) навчальні – сприяють надбанню нових знань, умінь та навичок;
- 2) тренуючі – здійснюють закріплюючу і контролюючу функції, сприяють практичному відпрацюванню наявних навичок роботи в процесі навчання;
- 3) розвиваючі – сприяють виявленню і розвитку творчих здібностей та навичок, притаманних індивідуально кожному учню;
- 4) комбіновані – поєднують в собі в різних варіації та співвідношення функцій трьох вище описаних видів [54].

Наведемо приклади вправ для розвитку творчих здібностей молодших школярів, побудовані на основі використання комп'ютерних технологій:

- вправи на динамічну варіативність створених на екрані комп'ютера ситуацій;
- вправи на створення сюжетного оформлення діяльності учня;

– вправи на наявність зручних засобів маніпулювання об'єктами на екрані;

– вправи на миттєву реакцію дій учня в різних ситуаціях та творче відображення результатів [57, с. 289].

Комп'ютер завдяки своїм можливостям, а саме швидкої зміни ігрового персонажа, виконуваних дій, місця дії, рівня складності вправ та завдань, дає можливість вчителю утримувати інтерес молодшого школяра до обраної теми і, як наслідок, забезпечити краще засвоєння навчального матеріалу. Сучасні комп'ютерні технології навчання ставлять перед дитиною реальну, зрозумілу, цілком досяжну мету, у процесі якої розвиваються її творчі здібності.

Четверта умова – систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Для ефективного та позитивного розвитку творчих здібностей молодших школярів в освітньому процесі на уроках в початковій школі необхідно виконувати умову щодо систематичного застосування інформаційно-комп'ютерних технологій.

Оскільки творчі здібності відіграють важливу роль для розвитку учнів початкових класів, то використання комп'ютера в освітньому процесі повинно бути тільки в системі [55, с. 196]. Під час пояснення багатьох теоретичних понять, комп'ютерні технології стають надзвичайно ефективним засобом, тому що це дозволяє представити матеріал, що вивчається, у наочно-образній формі, із візуальним супроводом у вигляді кольорового забарвлення, анімації, фотоматеріалів, динамічних ілюстрацій. Систематичний вплив на образне сприйняття мультимедійних засобів для дітей здійснюється завдяки поєднанню наочно-образної, графічної та алфавітно-цифрової інформації на екрані комп'ютера із звуковим супроводом (коментування вчителя), і все це сприяє творчому розвитку молодшого школяра.

Одним з основних завдань навчання полягає в розвитку творчих задатків та здібностей школяра, формуванні гармонійно розвиненої особистості, а також її моральних та культурних якостей, відповідної поведінки в суспільстві.

Комп'ютер дозволяє індивідуалізувати роботу з кожним учнем, вибрати правильний та відповідний для його можливості рівень складності завдань, які йому пропонуються. Неабияку роль відіграє те, що учень, працюючи за комп'ютером, має можливість налаштувати комп'ютерне середовище відповідно до своїх потреб та уподобань, розкриваючи свої індивідуальні творчі здібності та задатки. Музичні фрагменти, засоби графіки знімають напругу, сприяють кращому сприйняттю естетично поданої початкової інформації та морально розвантажують школяра від постійної однотипної роботи в процесі навчання [92, с. 13].

Таким чином, до психолого-педагогічних умов, за яких процес розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій буде ефективним, ми зараховуємо такі: органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи; урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів; систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі. Можливість органічного поєднання освітньої діяльності з ігровою та комп'ютерними технологіями, спирається на фактори позитивного впливу діяльності школяра з комп'ютером, на формування не тільки інтелектуальних умінь, але й творчих здібностей.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що проблема творчих здібностей є однією із важливих і

суперечливих проблем у психолого-педагогічних дослідженнях. Вітчизняними дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. Поняття «творчі здібності» розглядається як індивідуально-особистісне поєднання якостей і рис особистості, що дозволяє здійснювати пошук, використовуючи при цьому нестандартні способи дій, розв'язувати інтелектуальні й життєво необхідні завдання з установкою на відкриття нового, незнайомого для себе.

2. Ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів є інформаційно-комп'ютерні технології. Ми вважаємо, що саме ІКТ сприяють інтенсифікації освітнього процесу в початковій школі, розвитку творчих здібностей молодших школярів, підвищенню їх мотивації учіння, формуванню в учнів уміння і навички оперувати і керувати інформацією, швидко приймати рішення, застосовувати набуті знання на практиці.

3. Визначено, що інформаційно-комунікаційні технології позитивно впливають на всі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи та організаційні форми навчання, що дозволяє вирішувати складні і актуальні завдання для розвитку інтелектуального, творчого потенціалу, аналітичного мислення та самостійності в молодших школярів. Використання ІКТ в освітньому процесі Нової української початкової школи сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів, основ інформаційної культури, надбанню умінь життєво необхідних компетентностей.

4. Аналіз наукової літератури показав, що у цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок користування комп'ютером, початковими вміннями й навичками управління ним та одночасно удосконалюють свої знання з навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності.

5. Нами визначено і описано психолого-педагогічні умови, за яких процес розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами

інформаційно-комп'ютерних технологій буде ефективним. Це такі: органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи; урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів; систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

2.1. Стан досліджуваної проблеми у практиці шкільного навчання

У умовах Нової української школи виникла потреба в застосуванні інноваційних форм і методів навчання, які розвивають творчі здібності, здатність до оригінальної думки та творчих дій. Зокрема, у Концепції «Нова українська школа» [59] підкреслюється, що «Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками». Отже, НУШ повинна створити ефективні умови для прояву творчих здібностей, можливостей і таланту кожної дитини.

Щоб з'ясувати стан проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу розвитку творчих здібностей у практиці шкільного навчання задля розвитку творчих здібностей, було проаналізовано Державний стандарт початкової освіти (2018), Типову освітню програму для 3 класу, затверджену під керівництвом О. Савченко, підручники з мовно-літературної галузі для 3 класу.

У Державному стандарті початкової освіти акцентується увага на оволодінні молодшими школярами інформаційно-комунікаційними компетентностями, основами цифрової грамотності, інформаційною культурою.

У Типовій освітній програмі для 3 класу (складена під керівництвом О. Савченко) мовно-літературна галузь представлена різними змістовними лініями, зокрема й «Досліджуємо медіа», що має на меті, роботу учнів з

інформаційно-комп'ютерними технологіями як засобу розвитку творчості, творчої активності, креативності. Такі види вправ та завдань сприяють підвищенню рівня пізнавальної активності дитини, покращують навички роботи з комп'ютером, розвивають творче мислення на уроках української мови та читання.

Проаналізувавши підручники з мовно-літературної галузі для 3 класу, ми з'ясували, що в майже в усіх підручниках відсутні творчі завдання, побудовані на основі інформаційно-комп'ютерних технологій. Взагалі методичних посібників для формування творчих здібностей молодших школярів засобами ІКТ на уроках в початковій школі майже не існує.

У підручниках М. Вашуленка, Н. Васильківської, С. Дубовик (1 та 2 частина) присутні завдання, які потребують використання комп'ютера. Але всі ці завдання сходяться до елементарного перегляду відеофільмів, роботи з ілюстраціями та аудіозаписами.

Таким чином, можна дійти висновку, що більшість підручників мовно-літературної галузі в повній мірі не відповідають вимогам типових програм. Тому для вчителя початкових класів необхідним постає завдання розробки комплексу вправ для розвитку творчих здібностей молодших школярів з використанням комп'ютерних технологій на уроках в початковій школі.

Одним із важливим завдань Нової української початкової освіти – формування цифрової компетенції засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, яка сприяє розвитку особистості учня, спрямовує його до самопізнання, самовдосконалення та розвитку творчих здібностей.

Вивчення і аналіз багаторічного досвіду роботи учителів початкових класів у галузі початкової освіти дає підстави стверджувати, що розв'язання проблеми формування творчих здібностей засобами інформаційно-комп'ютерних технологій пов'язане з оновленням змісту освіти. Практика доводить, що використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках в початковій школі розв'язує проблему розвитку творчих здібностей

школярів, та сприяє підвищенню мотивації до освітньої діяльності [60, с. 201].

Проаналізуємо досвід використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів у педагогічній практиці вчителів початкової школи України. Спочатку здійснимо аналіз педагогічного досвіду вчителя початкових класів Комунального закладу «Нікопольська середня загальноосвітня школа I-II ступенів № 14» **Степанченко Любові Анатоліївни** (кваліфікаційна категорія «спеціаліст вищої категорії», педагогічне звання «вчитель-методист»). На базі даної школи нами було проведено дослідно-експериментальну роботу.

На думку Л. Степанченко, упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів у освітній процес є доцільним та перспективним. Застосування комп'ютерних технологій при вивченні навчального матеріалу з різних предметів шкільної програми початкової освіти сприяє формуванню творчих здібностей учнів.

На думку вчителя, одним з найважливіших переваг комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей – можливість у наочній формі представити різноманітні зображення, предмети, матеріали. Оскільки наочно-образні компоненти мислення відіграють важливу роль для учнів початкової школи, щодо формування творчих здібностей, то використання комп'ютера в навчанні, є необхідним. Формування теоретичних понять з використанням комп'ютерних технологій виявляється надзвичайно ефективним, тому що це дозволяє представити матеріал, що вивчається, у наочній та виразній формі, із залученням різнокольорового забарвлення, динамічних ілюстрацій та анімацій.

Під час підготовки до уроків Л. Степанченко використовує електронні ресурси навчального призначення:

- мультимедійні та візуальні курси;
- аудіо та відео презентації до уроків;
- логічні ігри;

- тестові електронні завдання;
- ресурси Інтернет;
- електронні енциклопедії.

У своїй діяльності Л. Степанченко застосовує наступні комп'ютерні програми:

- навчально-інформуючі: енциклопедії, електронні підручники, відео- та аудіозаписи;
- контролюючо-тестові програми, зокрема «MyTest»;
- графічний редактор Paint (робота з графічним редактором Paint сприяє розвитку творчої уяви дітей, розвиває моторику та координацію рухів. Слід зазначити, що це забезпечує міжпредметні зв'язки з математикою, природознавством, образотворчим мистецтвом);
- програма візуальних презентацій Microsoft Power Point.

Програма Microsoft Power Point призначена для створення візуальних презентацій та є універсальним видом наочності і може бути застосована на будь-якому уроці, будь-якого типу.

Наведемо приклади дидактичних вправ з використанням комп'ютера для розвитку творчих здібностей молодших школярів із практичної діяльності вчителя Л. Степанченко.

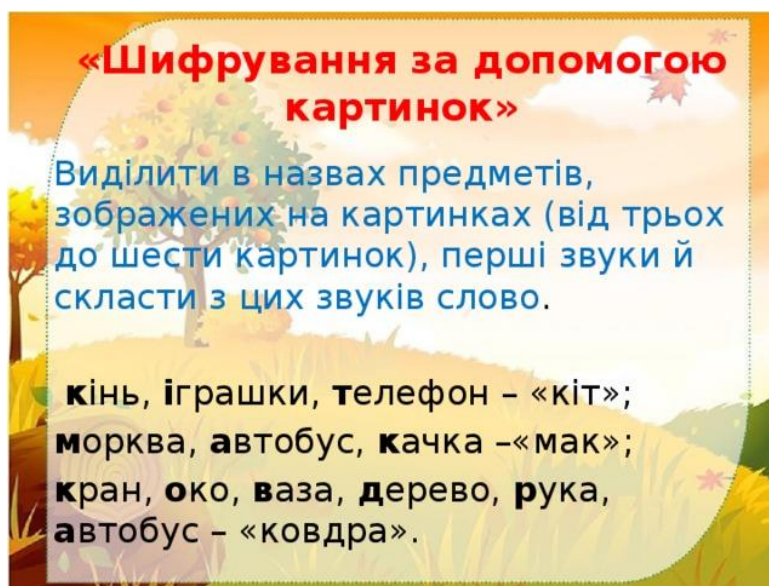
Вправа «Обери осінні явища»

Діти об'єднують групи зображень відповідно до сезонних явищ. Коли діти визначилися із відповіддю, вони мають навести курсор на обране зображення та натиснути ліву клавішу миші. Якщо відповідь правильна, то осінні явища обертаються навколо себе із звуковим ефектом, а якщо відповідь неправильна – предмет, явище зникає. Для розвитку творчих здібностей та уяви необхідно запропонувати дітям описати красу осені, або з поданих зображень скласти невеликий твір-опис.

Вправа «Шифрування за допомогою картинок»

1. Виділити в назвах предметів, зображених на картинках (від трьох до шести картинок), перші звуки й скласти з цих звуків слово. Наприклад: *кінь, іграшки, телефон* – «кіт»; *морква, автобус, качка* – «мак»; *кран, око, ваза, дерево, рука, автобус* – «ковдра».

2. Виділити в назвах предметів останні звуки й скласти з них слово. Наприклад: *яблуко, вінок, відро* – «око»; *хліб, лампа, гриб, огірок, морква* – «бабка»; *машина, кавун, книга, банан, бджола, колос* – «ананас».

3. Виділити в назвах предметів другі від початку звуки. Скласти нове слово. Наприклад: *квітка, малина, стіл, лампа* – «вата».

4. Виділити в назвах предметів, зображених на картинках, розташованих в одну лінію, різні за порядком від початку (під кожною картинкою вказано конкретну цифру) звуки і скласти з них нове слово. Наприклад: *засць* (перший звук), *вуж* (другий звук), *куб* (третій звук) – «зуб».

Отже, використання ІКТ на уроках у початковій школі дає змогу розвинути творчі здібності і можливості учнів. Упровадження комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи дозволяє розвивати творчу активність та критичне мислення молодших школярів. Також використання комп'ютера під час уроків в початковій школі формує професійні компетентності вчителя.

2. Чепурна Оксана Петрівна, учитель початкових класів вищої кваліфікаційної категорії, учитель-методист Комунального закладу «Олександрівський навчально-виховний комплекс № 1» Олександрівської районної ради м. Олександрія.

На думку О. Чепурної, ідея використання інформаційно-комунікаційних технологій в початковій школі відкриває доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, надає абсолютно нові можливості для розвитку творчості дитини, дозволяє реалізовувати принципово нові форми та методи навчання. Інформаційно-комп'ютерні технології здійснюють вплив на емоційну сферу школяра, сприяючи підвищенню творчої та пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі.

Як зауважує О. Чепурна, уроки з використанням ІКТ є одним з найбільш важливих результатів інноваційної роботи в початковій школі. ІКТ істотно допомагають в роботі. Це і підбір додаткового текстового та ілюстративного матеріалу, створення різнорівневих карток з індивідуальними завданнями та додатковими творчими текстами, створення бази моніторингу, систематизація та збереження методичних напрацювань, оформлення стендів. Все це дозволяє при мінімальних витратах часу отримати більш високий позитивний результат у навчанні дітей, зокрема:

- застосування ІКТ на уроках підсилює мотивацію навчання, активізує пізнавальну та творчу діяльність учнів;
- використання ІКТ дозволяє проводити уроки на високому методичному рівні;

- комп'ютерні технології забезпечують високу якість наочності;
- забезпечується високий ступінь диференціації навчання;
- розширюється можливість до виявлення та розвитку творчої діяльності учнів;
- забезпечується доступ до різних довідкових систем та інформаційних ресурсів.

Найголовніше у діяльності вчителя початкових класів, як стверджує О. Чепурна, – це усвідомлення того, що до школи приходить нове покоління дітей, які живуть у динамічно-інформаційному та емоційно напруженому життєвому і освітньому середовищі. Інформаційно-комп'ютерні технології стають універсальним та багатофункціональним засобом навчання для розвитку творчих здібностей школярів. Їх використання привчає дитину до орієнтування в інформаційному середовищі, сприяє розвитку творчих здібностей. ІКТ – це не мета, а засіб навчання. Комп'ютеризація повинна стосуватися лише тієї частини освітнього процесу, де вона насправді є доцільною.

Наведемо приклади творчих завдань та вправ з використанням комп'ютера для розвитку творчих здібностей молодших школярів із практичної діяльності вчителя О. Чепурної.

Творче завдання «Зв'яжи два предмети»

Учитель показує на екрані комп'ютера зображення певних двох предметів, не пов'язані між собою, наприклад: *будинок – кактус; хліб – веселка; собака – дерево*. Учням треба скласти невелике оповідання з кількох речень, у якому ці слова повинні бути логічно пов'язані. Діти можуть зв'язати ці слова в одному реченні.

Наприклад: слова «будинок» – «кактус». *Відповідь дитини: «Я подивилася у вікно будинку й побачила за склом надзвичайно гарну квітку кактуса, що тільки-но розпустилася».*

Творча гра «Перетворення предмета»

Учитель показує на екрані комп'ютера зображення певного предмету. Наприклад: *жито, жолудь, шовк, насінина, глина, насінина*. Учням потрібно визначити послідовність дій перетворення таких предметів.

Наприклад, можуть бути такі перетворення:

Жито – борошно, тісто, хліб.

Жолудь – дуб, дошка, стіл.

Шовк – нитки, тканина, плаття.

Насінина – яблуна, яблуко, варення.

Насінина – тюльпан, букет.

Глина – цегла, стіна, будинок.

Отже, використання інформаційно-комунікаційних технологій у початковій школі – це не просто виклики сьогодення, а й необхідність та пошук нового унікального уроку. Тому, важливою задачею вчителя є розвинути творчість, креативність, винахідливість, зберегти пізнавальну активність учнів та створити позитивні освітні умови для гармонійного входження дитини в освітній процес.

3. Савченко Тетяна Володимирівна, учитель початкових класів навчально-виховного комплексу «Гімназія – загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №4» м. Світловодськ Кіровоградської області.

На думку Т. Савченко, формування творчих здібностей учнів початкової школи шляхом використання інформаційно-комп'ютерних технологій є важливим і складним процесом. На сучасному етапі розвитку освіти одним з головних завдань вчителя постає – створення необхідних умов для розвитку творчого потенціалу кожного учня. Щоб під час навчання не виникало труднощів, необхідним є використання таких методів і форм роботи, які дитина на може сприйняти та усвідомлювати з найменшими труднощами. Учні початкових класів добре навчаються лише за умови, коли їм цікаво, коли вони досягають мінімальних успіхів у освітній діяльності.

Як зауважує Т. Савченко, готуючись до уроків з використанням ІКТ для розвитку творчих здібностей, необхідно добирати яскраві ілюстрації, цікаві та різноманітні завдання, навчальні ігри, урізноманітнювати урок формами та видами роботи. Це сприятиме розвитку творчості, спостережливості, креативності, розширює кругозір та збагачує знання учнів.

На думку Т. Савченко, суть уроків з використанням комп'ютерних технологій для розвитку творчих здібностей полягає у тому, що освітній процес відбувається за умови систематичної, активної творчої взаємодії всіх учнів. Особливу увагу слід приділити парній та груповій співпраці, бо вона

має перевагу над іншими формами роботи при формування творчих здібностей. Працюючи в групі, кожен учень має можливість більше, висловлювати власну думку, вести дискусію на задану тему уроку. Для того, щоб дитина могла краще розкрити творчі здібності та навчальний потенціал і водночас почуватися комфортно на уроці необхідно використовувати різнорівневі завдання. Диференційований підхід є одним з ефективних для навчання та виховання дітей.

Т. Савченко серед нестандартних форм уроків у своїй діяльності використовує:

- уроки-подорожі;
- уроки-змагання;
- уроки-вікторини;
- уроки-КВК.

Для цих уроків характерною є нетрадиційна структура змісту і форми, що викликає в молодших школярів захоплення та інтерес до навчання, сприяє до розвитку творчого потенціалу молодшого школяра. Здійснюючи освітній процес, необхідно не лише використовувати традиційні методи навчання чи перевірені напрацьовані здобутки, а й шукати новітні підходи до розв'язання завдань, викликаних сьогоденням.

Сучасний урок, на думку Т. Савченко, – це поєднання традиційних та комп'ютерних технологій. Використання візуального супроводу у вигляді презентації дозволяє учителю самостійно компонувати навчальний матеріал виходячи із особливостей конкретної групи учнів, теми та змісту уроку.

Отже, застосування ІКТ на уроках в початкових класах дає максимальний ефект для розвитку творчого потенціалу молодшого школяра. Їх використання забезпечує значний потенціал розвитку творчості школярів, здійснює вплив на емоційну сферу учнів, сприяє самореалізації, підвищенню рівня засвоєння навчального матеріалу, творчої та пізнавальної активності, підвищенню інтересу до предмета та навчання взагалі. Комп'ютерні технології забезпечують активізацію діяльності вчителя та сприяють

здійсненню диференціації і індивідуалізації навчання, посилюють міжпредметні зв'язки. Все це дає можливість покращити якість навчання.

Таким чином, аналіз досвіду вчителів стверджує, що для розвитку творчих здібностей молодших школярів важливе значення має застосування інформаційно-комп'ютерних технологій. Використання ІКТ в освітньому процесі Нової української початкової школи сприяє розвитку творчої особистості молодшого школяра, формуванню в нього основ інформаційної культури, сприяє надбанню учнями ключових компетентностей.

2.2. Діагностика вихідного рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів

Дослідно-експериментальна робота проводилася в Комунальному закладі «Нікопольська середня загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 14» (м. Нікополь). В експерименті взяли участь учні третіх класів – 3-А та 3-Б (загальна кількість – 53 особи).

Статус експериментального класу отримав 3-А клас (кількість дітей – 25), статус контрольного класу – 3-Б клас (кількість дітей – 28) вище зазначеної школи.

Мета роботи полягала в розробці дослідно-експериментальної програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій.

Для перевірки висунутої гіпотези було проведено педагогічний експеримент, який передбачав три етапи:

1 етап – констатувальний (було проведено первинну діагностику рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів в експериментальному і контрольному класах).

2 етап – формувальний (з учнями експериментального класу проводилися уроки, творчі ігри, завдання з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, спрямовані на розвиток творчих здібностей; з

контрольним класом проводилися навчальні заняття, передбачені навчальним планом, на основі застосування звичайних, типових вправ і завдань).

3 етап – контрольний (було здійснено повторну діагностику рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів експериментального і контрольного класів).

Розглянемо процедуру проведення та результати **констатувального етапу дослідження**.

Для діагностичного обстеження було залучено учнів третіх класів у загальній кількості 53 особи. Діагностична робота проводилася за допомогою таких методик:

- 1) методика «Творчі здібності учня»;
- 2) тест вербальної креативності (П. Торренс);
- 3) тест невербальної креативності (П. Торренс).

Подамо опис даних методик та результати діагностування за цими методиками.

1. Методика «Творчі здібності учня».

Мета: визначити характер творчих здібностей молодшого школяра.

Обладнання: роздруковані бланки тесту, олівці чи ручки.

Інструкція: учень має уважно прочитати твердження, обрати слово «так», якщо він згоден; слово «ні», якщо написане не співпадає з його думкою.

Опитувальник за методикою «Творчі здібності учня» [30, с. 423] подано у додатку Б.

Обробка отриманих результатів.

За кожну позитивну відповідь (обведене слово «так») нараховується 1 бал, за негативні відповіді (обведене слово «ні») – 0 балів.

У пунктах 5, 6, 11, 13, 14, 18, 19, 22, 23, 24 оцінювання проводиться у такий спосіб: за відповідь «так» нараховується 0 балів, а за відповідь «ні» - 1 бал. Це робиться тому, що у зазначених пунктах затверджується ознака,

протилежна тій, що визначається. Здібності дитини до творчості складаються з таких його якостей, як розмаїття інтересів, незалежність і гнучкість розуму, допитливість, наполегливість. Проаналізуємо ці якості.

1. *Розмаїття інтересів.*

Підрахувати загальну суму балів учня в пунктах 1, 5, 9, 16, 21. Кількість набраних балів відповідає ступеню різноманітності інтересів дитини:

- I ступінь – 0-1 бал (слабко виражений);
- II ступінь – 2-3 бали (виражений середньо);
- III ступінь – 4-5 балів (явно виражена).

2. *Незалежність.*

Підрахувати загальну суму балів за відповіді дитини в пунктах 2, 8, 11, 13, 19, 24. Кількість набраних балів відповідає рівню незалежності дитини:

- I ступінь – 0-1 бал (слабко виражений);
- II ступінь – 3-4 бали (виражений середньо);
- III ступінь – 5-6 балів (явно виражена).

3. *Гнучкість, пристосовність.*

Порахувати загальну суму балів за відповіді дитини в пунктах 6, 7, 22. Кількість набраних балів відповідає ступеню виразності гнучкості поведінки дитини:

- I ступінь – 0-1 бал (виражений слабо);
- II ступінь – 2 бали (виражений середньо);
- III ступінь – 3 бали (виражений явно).

4. *Допитливість.*

Порахувати загальну суму балів за відповіді дитини в пунктах 4, 12, 18. Кількість набраних балів відповідає ступеню виразності допитливості дитини:

- I ступінь – 0-1 бал (виражений слабо);
- II ступінь – 2 бали (виражений середньо);
- III ступінь – 3 бали (виражений явно).

5. Наполегливість.

Підрахувати загальну суму балів за відповіді дитини в пунктах 10, 14, 23. Кількість набраних балів відповідає ступеню виразності наполегливості дитини:

- I ступінь – 0-1 бал (виражений слабо);
- II ступінь – 2 бали (виражений середньо);
- III ступінь – 3 бали (виражений явно).

6. Відомості про сімейну обстановку.

Підрахувати загальну суму балів за відповіді дитини в пунктах 3, 15, 17, 20.

Кількість набраних балів відповідає ступеню сприятливого впливу сімейної обстановки для розвитку творчих нахилів дитини: I ступінь – 0-1 бал (мало сприяє); II ступінь – 2 бали (сприяє середньо); III ступінь – 3 бали (явно сприяє).

Таким чином, нами визначено три рівні схильності до творчих здібностей:

- високий (3 бали);
- середній (2 бали);
- низький (0-1 бал).

Узагальнимо результати, що отримали в експериментальному і контрольному класах після виконання даної методики, та відобразимо їх у таблиці 2.1. (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Результати діагностування учнів експериментального та контрольного класів за методикою «Творчі здібності учня»

№ п/п	Рівень схильності до творчих здібностей	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	високий	2	8,00 %	3	10,71 %
2.	середній	9	36,00 %	10	35,71 %
3.	низький	14	56,00 %	15	53,58 %

З таблиці 2.1. бачимо, що з високим рівнем розвитку творчих здібностей в експериментальному класі виявлено 8,00 % учнів, а в контрольному класі виявлено 10,71 % учнів. Середній рівень розвитку творчих здібностей показали 36,00 % учнів експериментального класу і 35,71 % учнів контрольного класу. Низький рівень розвитку творчих здібностей мають 56,00 % учнів експериментального класу і 53,58 % учнів контрольного класу.

2. Тест вербальної креативності (П. Торренс).

Умови тестування. Тестування проходить в ігровій, творчій атмосфері. Перед початком тестування педагог повинен зробити невеликий вступ: «Завдання, які я збираюся запропонувати, здадуться вам цікавими і захоплюючими. Вам потрібно буде проявити максимум творчості, ви покажете, як вмієте придумувати нові ідеї і вирішувати виникаючі проблеми». Вербальна батарея складається з 7 субтестів:

1 – 3 субтести стосуються рис. 2.1.

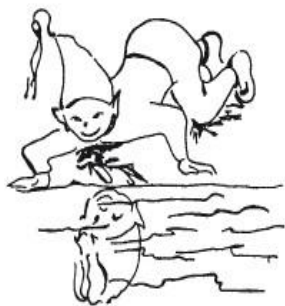

Рис. 2.1. Стимульний матеріал до субтесту «Запитання»

1. Субтест «Запитання»: потрібно задати як можна більше запитань про те, що відбувається на картинці.

2. Субтест «Причини»: потрібно придумати як можна більше причин, що викликали події, що відбуваються на картинці.

3. Субтест «Слідство»: потрібно придумати як можна більше наслідків, що впливають з того, що відбувається на картинці.

4. Субтест «Поліпшення предмета»: потрібно придумати якомога більше способів зміни іграшкового слона, щоб було цікавіше з ним гратися (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Стимульний матеріал до субтесту «Поліпшення предмета»

5. Субтест «Незвичайне використання»: потрібно придумати як можна більше способів незвичайного використання картонних коробок.

6. Субтест «Незвичайні питання»: потрібно придумати як можна більше питань про картонні коробки.

7. Субтест «Надзвичайна ситуація»: потрібно придумати як можна більше наслідків заданої неймовірної ситуації (рис. 2.3).

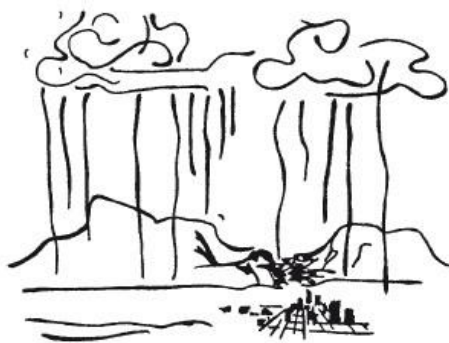

Рис. 2.3. Стимульний матеріал до субтесту «Надзвичайна ситуація»

Обробка результатів. Відповіді обстежуваного, дані їм у кожному вербальному субтесті, необхідно оцінити за трьома параметрами: «швидкість», «гнучкість», «оригінальність».

Параметр «швидкість» відображає здатність дитини генерувати велику кількість осмислених ідей. За кожну адекватну відповідь випробуваному нараховується 1 бал. При цьому адекватність відповіді визначається в

залежності від того, чи відповідає він задачі інструкції. Відповіді, які представляють собою складні речення, що містять собою кілька різних ідей, оцінюються відповідною кількістю балів (два і більше).

Параметр *«гнучкість»* відображає здатність застосовувати різні стратегії при вирішенні проблем, вміння розглядати наявну інформацію під різними кутами зору. При підрахунку цього параметра визначається кількість категорій, до яких можна віднести відповіді обстежуваного. У всіх вербальних субтестах можливі категорії відповідей даються заздалегідь. У тих рідкісних випадках, коли відповідь обстежуваного не вдається віднести до жодної з них, психолог може створювати нові категорії.

Параметр *«оригінальність»* відображає здатність придумувати незвичайні, унікальні відповіді, що вимагають творчої сили. Відповіді, які не потребують при їх створенні великої розумового напруги, звичайні, часто зустрічаються оцінюються в 0 балів. Відповіді, які виходять за рамки звичайного, очевидного оцінюються в залежності від їх рідкості: 1 бал (відповіді, що зустрічаються у більше 2 % обстежених) або 2 бали (відповіді, зустрічаються менше, ніж у 2 % обстежених).

Для отримання узагальненого показника *«Вербальна креативність»* необхідно підсумувати Т-бали і поділити суму на три (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Інтерпретація результатів

Т-бали	Характеристика
>70	дуже високо (бездоганно)
66-70	вище норми
61-65	трохи вище норми
40-60	норма
35-39	трохи нижче норми
30-34	нижче норми
<30	дуже погано

Узагальнимо результати, що отримали в експериментальному і контрольному класах після виконання даної методики, та занесемо у таблицю 2.3. (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Результати діагностування учнів експериментального та контрольного класів за методикою «Тест вербальної креативності (П. Торренс)»

№ п/п	Рівень вербальної креативності	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Дуже високо (бездоганно)	0	0,00 %	0	0,00 %
2.	Вище норми	0	0,00 %	0	0,00 %
3.	Трохи вище норми	0	0,00 %	0	0,00 %
4.	Норма	5	20,00 %	4	14,29 %
5.	Трохи нижче норми	3	12,00 %	5	17,86 %
6.	Нижче норми	17	68,00 %	19	67,85 %
7.	Дуже погано	0	0,00 %	0	0,00 %

З таблиці 2.3. бачимо, що з високим рівнем розвитку вербальної креативності в експериментальному класі виявлено 20,00 % учнів, а в контрольному класі виявлено 14,29 % учнів. Середній рівень розвитку вербальної креативності показали 12,00 % учнів експериментального класу і 17,86 % учнів контрольного класу. Низький рівень розвитку вербальної креативності мають 68,00 % учнів експериментального класу і 67,85 % учнів контрольного класу.

3. Тест невербальної креативності (П. Торренс).

Умови тестування. Загальна інструкція для учнів: «Зараз ви трохи помалюєте. Малювати – приємне заняття і спробуйте робити це так, щоб ваш малюнок був цікавим, незвичайним, особливим». Пояснюючи як виконувати завдання, не можна наводити приклади можливих відповідей, показувати малюнки, виконані кимось іншим. Перед виконанням кожного субтесту психологу або педагогу слід промовляти зміст завдання, уточнювати, що саме слід зробити. На виконання кожного субтесту дається 10 хв., але на думку багатьох психологів, час виконання завдання можна не обмежувати, так як креативний процес передбачає вільну організацію тимчасового компонента творчої діяльності. Художній рівень виконання в малюнках не враховується.

Субтест 1. «Намалюйте картинку». Випробуваному пропонується намалювати картинку, при цьому в якості основи малюнка використовується кольорова овальна пляма, вирізана з кольорового паперу. Колір овалу випробуваний вибирає самостійно із запропонованих варіантів. Стимульна фігура має форму і розмір звичайного курячого яйця (Рис. 2.4). Так само необхідно надати назву своєму малюнку.

Рис. 2.4. Стимульний матеріал до субтесту «Намалюйте картинку»

Субтест 2. «Завершення фігури». Випробуваному пропонується домалювати десять незакінчених стимульних фігур (рис. 2.5). А також придумати назву до кожного малюнка.

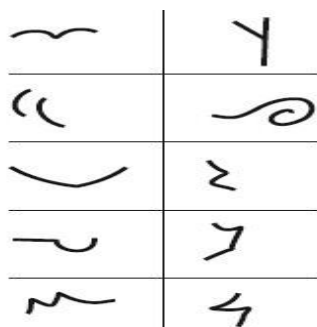

Рис. 2.5. Стимульний матеріал до субтесту «Завершення фігури»

Субтест 3. «Повторювані лінії». Стимульним матеріалом є 30 пар паралельних ліній (Рис. 2.6). На основі кожної пари ліній або кіл необхідно створити якийсь неповторний малюнок.

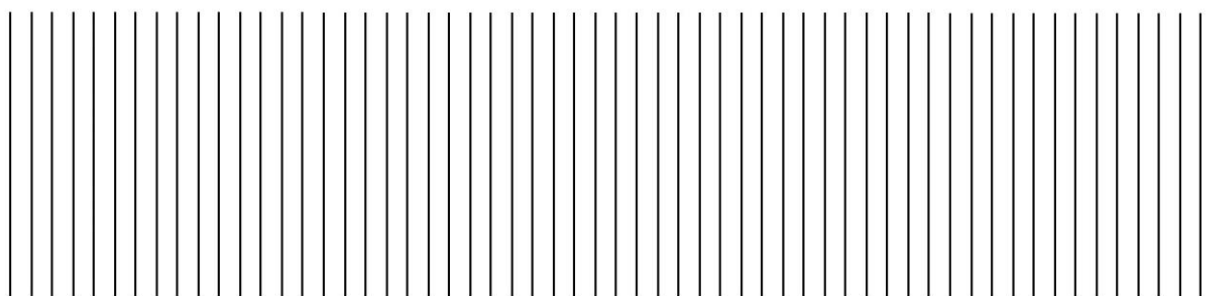

Рис. 2.6. Стимульний матеріал до субтесту «Повторювані лінії»

Обробка результатів. Обробка всього тесту припускає оцінку п'яти показників: «швидкість», «оригінальність», «розробленість», «опір замикання» і «абстрактність назв».

«Швидкість» – характеризує творчу продуктивність людини. Оцінюється лише в 2 і 3 субтесті у відповідності з наступними правилами: для оцінки необхідно підрахувати загальну кількість відповідей (малюнків), даних репіцієнтів; при підрахунку показника враховуються лише адекватні відповіді. Якщо малюнок з-за свою неадекватністю не отримує бал за «беглість», то він виключається з усіх подальших підрахунків. Неадекватними визнаються такі малюнки: малюнки, при створення яких запропонований стимул (незакінчений малюнок або пара ліній) не був використаний як складова частина зображення; малюнки, що представляють собою безглузді абстракції, що мають безглузду назву; осмислені, але повторювані кілька разів малюнки вважаються за одну відповідь. Якщо два (або більше) незакінчених фігур в субтесті 2 використані при створенні однієї картини, то нараховується кількість балів відповідне кількості використовуваних фігур, так як це незвичайна відповідь. Якщо дві чи більше пари паралельних ліній в субтесті 3 використані при створенні однієї картини, то нараховується тільки один бал, так як виражена одна ідея.

«Оригінальність» – важливий показник креативності. Ступінь оригінальності свідчить про самобутності, нешаблонність, особливість творчого мислення випробуваного і його виражену несхожість. Показник «оригінальності» підраховується за всіма трьома субтестам у відповідності з правилами:

1. Оцінка за «оригінальність» ґрунтується на статистичній рідкості відповіді. Звичайні, часті відповіді оцінюються в 0 балів, всі інші в 1 бал.
2. Оцінюється малюнок, а не назва!
3. Загальна оцінка за оригінальність виходить в результаті складання оцінок по всіх рисунках.

Список відповідей на 0 балів за «оригінальність»:

Субтест 1 – оцінюється тільки той предмет, який був намальований на основі кольорової приклеєної фігури, а не сюжет в цілому – риба, хмара, квітка, яйце, звірі (цілком, тулуб, морда), озеро, особистість або фігура людини.

Субтест 2 – оцінюються фігури:

1 – цифра (цифри), буква (літери), окуляри, обличчя людини, птиця (будь-яка), яблуко;

2 – буква (літери), дерево або його деталі, особистість або фігура людини, мітелка, рогатка, квітка, цифра (цифри);

3 – цифра (цифри), буква (літери), звукові хвилі (радіохвилі), колесо (колеса), місяць, обличчя людини, вітрильний корабель, човен, фрукти, ягоди;

4 – буква (літери), хвилі, змія, знак питання, особистість або фігура людини, птиця, равлик (черв'як, гусениця), хвіст тварини, хобот слона, цифра (цифри);

5 – цифра (цифри), буква (літери), губи, парасолька, корабель, човен, обличчя людини, м'яч (куля), посуд;

6 – ваза, блискавка, гроза, ступінь, сходи, буква (літери), цифра (цифри);

7 – цифра (цифри), буква (літери), машина, ключ, молот, окуляри, серп, совок (ківш);

8 – цифра (цифри), буква (літери), дівчинка, жінка, особистість або фігура людини, плаття, ракета, квітка;

9 – цифра (цифри), буква (літери), хвилі, гори, губи, вуха тварин.

10 – цифра (цифри), буква (літери), ялинка, дерево, гілки, дзьоб птиці, лисиця, обличчя людини, мордочка тварини.

Субтест 3: книга, зошит, побутова техніка, гриб, дерево, двері, будинок, паркан, олівець, коробка, особистість або фігура людини, вікна, меблі, посуд, ракета, цифри.

Примітка: якщо в списку неоригінальних відповідей наводиться відповідь «обличчя людини» і відповідна фігура перетворена в обличчя, то цей малюнок отримує 0 балів, але якщо ця ж незакінчена фігура перетворена в вуса або губи, які потім стають частиною особистості, то відповідь оцінюється в 1 бал.

«Абстрактність назви» – висловлює здатність виділяти головне, здатність розуміти суть проблеми, що пов'язано з мисленнєвими процесами синтезу та узагальнення. Цей показник підраховується в субтестах 1 і 2. Оцінка відбувається за шкалою від 0 до 3.

0 – балів: очевидні назви, прості заголовки (найменування), констатуючі клас, до якого належить намальований об'єкт. Ці назви складаються з одного слова, наприклад: «Сад», «Гори», «Булочка» і т.п.

1 – бал: прості описові назви, що описують конкретні властивості намальованих об'єктів, які висловлюють лише те, що ми бачимо на малюнку, або описують те, що людина, тварина або предмет роблять на малюнку, або з яких легко виводяться найменування класу, до якого належить об'єкт – «Мурка» (кішка), «Летюча чайка», «Новорічна ялинка», «Саяни» (гори), «Хлопчик хворіє» і т.п.

2 – бали: образні описові назви «Загадкова русалка», «SOS», назви описують почуття, думки «Давай пограємо»...

3 – бали: абстрактні, філософські назви. Ці назви висловлюють суть малюнка, його глибинний сенс «Мій відгомін», «Навіщо виходити від туди, куди ти повернешся ввечері».

«Опір замикання» – відображає здатність тривалий час залишатися відкритим новизні і різноманітності ідей, досить довго відкладати ухвалення остаточного рішення для того, щоб зробити розумовий стрибок і створити оригінальну ідею». Підраховується лише в субтесті.

2. Оцінка від 0 до 2 балів.

0 – балів: фігура замикається самим швидким і простим способом: за допомогою прямої або кривої лінії, суцільне штрихування або зафарбовування, букви і цифри так само = 0 балів

1 – бал: рішення перевершує просте замикання фігури. Тестований швидко і просто замикає фігуру, але після доповнює її деталями зовні. Якщо деталі додаються тільки всередині замкненої фігури, то відповідь = 0 балів.

2 – бали: стимульна фігура не замикається взагалі, залишаючись відкритою частиною малюнка або фігура замикається з допомогою складної конфігурації. Два бали так само присвоюється у випадку, якщо стимульна фігура залишається відкритою частиною закритої фігури. Букви і цифри = 0 балів.

«Розробленість» – відображає здатність детально розробляти придумані ідеї. Оцінюється у всіх трьох субтестах. Правила оцінки:

1. Один бал нараховується за кожну важливу деталь малюнка доповнюючи вихідну стимульну фігуру, при цьому деталі, які належать до одного і того ж класу, оцінюються тільки один раз, наприклад, у квітки багато пелюсток – всі пелюстки вважаємо як одну деталь. Наприклад: квітка має серцевину (1 бал), 5 пелюсток (+1 бал), стебло (+1), два листки (+1), пелюстки, серцевина і листя заштриховані (+1 бал) разом: 5 балів за малюнок.

2. Якщо малюнок містить кілька однакових предметів, то оцінюється розробленість одного з них + ще один бал за ідею намалювати інші такі ж предмети. Наприклад: у саду може бути кілька однакових дерев, в небі – однакові хмари і т.п. По одному додатковому балу дається за кожну важливу деталь з квіток, дерев, птахів і один бал за ідею намалювати таких же птахів, хмари і т.п.

3. Якщо предмети повторюються, але кожен з них має відмінну деталь, то необхідно дати по одному балу за кожну відмінну деталь. Наприклад: кольорів багато, але у кожного свій колір – по одному новому балу за кожен колір.

4. Дуже примітивні зображення з мінімальною «розробленістю» оцінюються в 0 балів.

Для отримання узагальненого показника «Образна креативність» (Т-бали) необхідно підсумувати всі бали отримані при оцінці всіх п'яти факторів («швидкість», «оригінальність», «абстрактність назви», «розробленість» і «замикання») і поділити цю суму на п'ять.

Для якісної характеристики кількісних значень (у Т-балах) Е. Торренс пропонує наступну таблицю (табл. 2.4):

Таблиця 2.4

Інтерпретація результатів

Т-бали	Характеристика
>70	дуже високо (бездоганно)
66-70	вище норми
61-65	трохи вище норми
40-60	норма
35-39	трохи нижче норми
30-34	нижче норми
<30	дуже погано

Узагальнимо результати, що отримали в експериментальному і контрольному класах після виконання даної методики у табл. 2.5. (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Результати діагностування учнів експериментального та контрольного класів за методикою «Тест невербальної креативності (П. Торренс)»

№ п/п	Рівень невербальної креативності	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Дуже високо (бездоганно)	0	0,00 %	0	0,00 %
2.	Вище норми	0	0,00 %	0	0,00 %
3.	Трохи вище норми	0	0,00 %	0	0,00 %
4.	Норма	2	8,00 %	3	10,71 %
5.	Трохи нижче норми	13	52,00 %	12	42,85 %
6.	Нижче норми	10	40,00 %	13	46,44 %
7.	Дуже погано	0	0,00 %	0	0,00 %

З таблиці 2.5. бачимо, що з високим рівнем розвитку невербальної креативності в експериментальному класі виявлено 8,00 % учнів, а в

контрольному класі виявлено 10,71 % учнів. Середній рівень розвитку невербальної креативності показали 52,00 % учнів експериментального класу і 42,85 % учнів контрольного класу. Низький рівень розвитку невербальної креативності мають 40,00 % учнів експериментального класу і 46,44 % учнів контрольного класу.

Узагальнимо результати, що отримали в експериментальному і контрольному класах після виконання усіх методик, та відобразимо їх у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Початковий рівень розвитку творчих здібностей учнів
експериментального та контрольного класів

Рівень розвитку творчих здібностей	Експериментальний клас	Контрольний клас
1. Високий	12,00 %	11,90 %
2. Середній	33,33 %	32,14 %
3. Низький	54,67 %	55,96 %

Відобразимо результати діагностування початкового рівня розвитку творчих здібностей учнів експериментального і контрольного класів на Рис.2.13 (рис. 2.13).

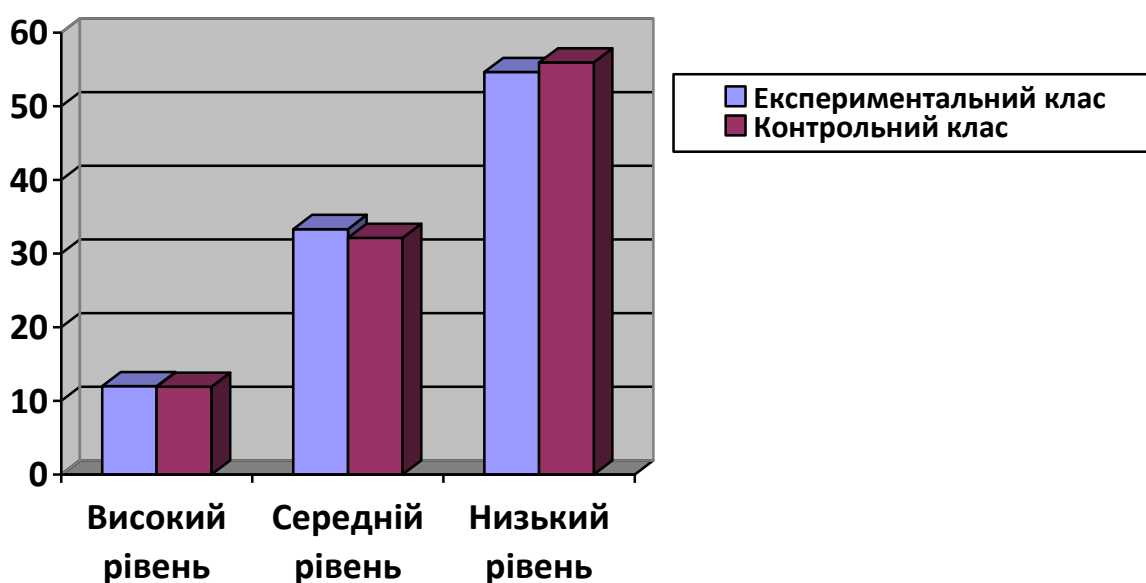

Рис. 2.13. Початковий рівень розвитку творчих здібностей експериментального і контрольного класів

Таким чином, результати діагностичної роботи дозволили зробити наступні висновки: 1) учні мають переважно середній і низький рівні розвитку творчих здібностей, що говорить про те, що це є недостатньо сформованою якістю; 2) вчителі цих класів не в достатній мірі приділяють увагу розвитку творчих здібностей учнів, недостатньо ознайомлені з методами та формами цієї роботи; 3) результати констатувального етапу експерименту дали підстави оцінити загальний рівень сформованості творчих здібностей як такий, що потребує корекції. Отже, результати діагностичного етапу експерименту вказали на необхідність проведення формувальної частини експерименту, спрямованої на формування творчих здібностей молодших школярів.

2.3. Дослідно-експериментальна робота з розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі

Відповідно до результатів констатувального етапу експерименту постає необхідним проведення формувальної частини експерименту, спрямованої на розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій. Формувальний експеримент було проведено протягом 2020-2021 н.р. на базі Комунального закладу «Нікопольська середня загальноосвітня школа І-ІІ ступенів № 14» м. Нікополь у 3-А класі.

Метою роботи була перевірка ефективності визначених нами психолого-педагогічних умов та їх позитивного впливу на реалізацію методики розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами ІКТ. З контрольним класом проводилися заняття, передбачені навчальним планом на основі застосування звичайних, типових вправ та завдань. Зокрема, на початку роботи нами було визначено, що ефективне використання інформаційно-комп'ютерних технологій буде сприяти ефективному розвитку творчих здібностей молодших школярів за таких умов:

- 1) органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи;
- 2) урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку;
- 3) упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів;
- 4) систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

На наш погляд, найбільш ефективними для розвитку творчих здібностей молодших школярів є:

- творчі ігри;
- творчі завдання;
- проблемно-пошукові завдання;
- асоціативні кущі;
- кросворди;
- головоломки;
- ребуси;
- анаграми.

Беручи до уваги наукові роботи таких вчених, як Н. Бундій, В. Моляко, Л. Овсянецька, І. Онищенко, Т. Равлюк, А. Савицька, і, враховуючи результати констатувального етапу експерименту, нами була розроблена спеціальна навчальна програма, спрямована на розвиток творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій. Зміст програми був розроблений відповідно до визначених нами педагогічних умов [6; 56; 63; 65; 72; 78].

Експериментальна методика розвитку творчих здібностей молодших школярів засобом інформаційно-комп'ютерних технологій розміщена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7.

Експериментальна методика розвитку творчих здібностей
молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій

Назва етапу	Завдання етапу	Засоби ІКТ технологій
Підготовчий	<ul style="list-style-type: none"> – формувати потребу в нових знаннях і способах діяльності; – формування інтересу до вивчення навчального матеріалу; – формувати творчі здібності учнів; – формувати в учнів готовність до активного засвоєння навчального матеріалу з використанням комп'ютерних технологій; – спрямувати учнів на співробітництво у процесі роботи з комп'ютером. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: <ul style="list-style-type: none"> – «Якого кольору літери та слова» – «Сортувальник» 2. Творчі вправи: <ul style="list-style-type: none"> – «Хвилі слів» – «Деформоване прислів'я» 3. Кросворди <ul style="list-style-type: none"> – «Чарівна казка. Знайди ключове слово» – «Знавці прислів'їв»
Основний	<ul style="list-style-type: none"> – стимулювати творчу діяльність, ініціативність учнів; – розвивати творчі здібності учнів; – забезпечувати взаємозв'язок знань учнів з навчальних предметів під час використання комп'ютерних технологій; – формувати уміння реалізовувати прояви творчої уяви учнів; – забезпечувати творче ставлення до інформаційно-комп'ютерних технологій на уроці. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: <ul style="list-style-type: none"> – «Знайди слова» – «Заповни пропуски» 2. Творчі вправи: <ul style="list-style-type: none"> – «Склади сенкан про Україну» – «Склади сенкан про Батьківщину. Яка вона?» 3. Ребуси
Творчо-діяльнісний	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечити творчу взаємодію учнів класу на засадах співтворчості та співробітництва; – розвивати навички рефлексії; – формувати уміння адекватно оцінювати результати власної творчої діяльності. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Творчі ігри: <ul style="list-style-type: none"> – «Склади текст» – «Комікс-казка» 2. Творчі вправи за технологією ТРВЗ: <ul style="list-style-type: none"> – «Склади сенкан» – «Склади Асоціативний куц» – «Напиши текст за методом кубування»

Експериментальна методика розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій включала три етапи:

1. Підготовчий.
2. Основний.
3. Творчо-діяльнісний.

Наведені нами етапи забезпечують поступовий розвиток творчих здібностей молодших школярів. Формувальну частину експерименту ми побудували на використанні матеріалів творчих вправ, завдань на уроках в початковій школі.

Опишемо етапи експериментальної методики та наведемо приклади творчих завдань, які ми використали під час проведення уроків в початковій школі.

Під час I етапу – **підготовчого** – ми формували в учнів потребу в нових знаннях і способах діяльності, формування інтересу до вивчення навчальних предметів, творчу активність учнів, готовність до активного засвоєння навчального матеріалу за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій, спрямовувати учнів на співробітництво у процесі творчої діяльності.

Для розв'язання завдань підготовчого етапу ми використали такі творчі ігри:

Творча гра «Якого кольору літери та слова»

Дитині необхідно обвести на екрані комп'ютера навпроти кожної літери абетки квадратик того кольору, з яким у них асоціюється та чи інша літера. Правильна відповідь супроводжується звуковим ефектом, неправильна відповідь – зникає зображення.

Після цього кожній дитині дається кілька слів: іменників, прикметників, дієслово. Вчитель ставить наступне завдання: навпроти кожного слова намалювати квадратик того кольору, яким у нього асоціюється кожне слово.

З набору слів, дітям необхідно скласти невеликий текст.

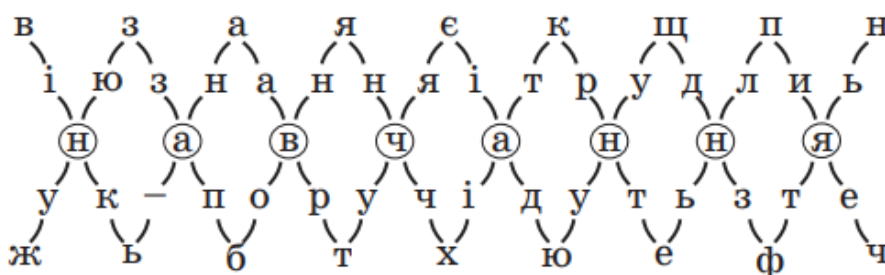
Творча гра «Сортувальник»

На екрані комп'ютера зображено коробки з назвами частин мови. Дитині пропонується завдання посортувати слова у коробки. Якщо відповідь правильна, то слово зникає і з'являється смайлик, якщо ж відповідь неправильна, то слово виділяється червоним кольором.

Творча вправа «Хвилі слів»

Вибирається якесь словосполучення чи фраза. На моніторі комп'ютера знаходиться зображення «хвиль слів». Учнім необхідно, за обмежений час, на перетині хвиль скласти і вписати слова чи фразу, яка сховалася.

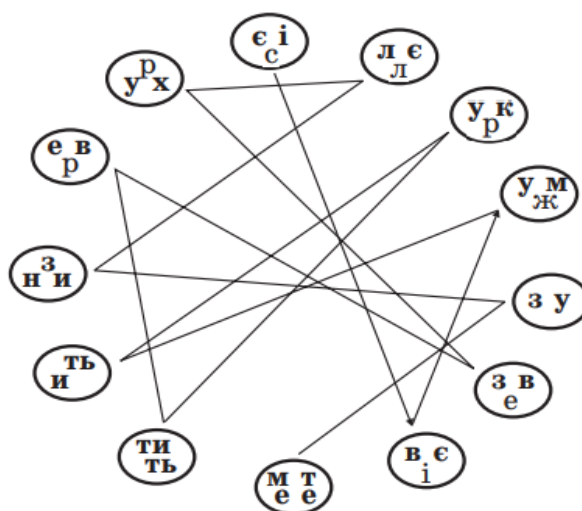
Відповідь: Знання і труд – поруч ідуть. Навчання

Творча вправа «Деформоване прислів'я»

Перед учнями на комп'ютері зображені кола. У кожному колі знаходиться по три літери. Завдання дітей з'єднати кола там, щоб утворилися слова. Учитель називає початок прислів'я, а учні, віднаходять слова, які потрібно доставити до названого прислів'я.

Наприклад: У березні сім погід на дворі: _____.

Відповідь: сіє, віє, мужить, крутить, рве, зверху лє, знизу мете.

Кросворд «Чарівна казка. Знайди ключове слово»

Вчитель пропонує учням розв'язати кросворд, який може бути розроблений для будь-якої теми уроку. Завдання учнів виконати вправу правильно, щоб знайти ключове слово. Цю вправу можна виконувати і як змагання двох команд. Перемагає та команда, яка назвала швидше зашифроване ключове слово.

Р	У	К	А	В	И	Ч	К	А		
			Ж	У	Р	А	В	Е	Л	Ь
				Д	Е	Р	Е	З	А	
	В	Е	Д	М	І	Д	Ь			
			В	О	В	К				
	П	І	В	Н	И	К				
			К	І	Т					

1. У якій казці загублена дідом річ стала домівкою для звірів?
2. Хто запросив Лисичку до себе в гості і склав їжу в глечик?
3. Як звати козу, яка вигнала зайчика з його хатки?
4. Взимку ляже спати дядько вайлуватий, лиш тоді устане, як весна настане.
5. Поблизу отари ходить, на ягнятк страх наводитьь.

6. Хто зайшов колосок?

7. Має вуса, довгий хвіст, молочко, сметану їсть.

Ключове слово: різновид казок (*чарівні*).

Кросворд «Знавці прислів'їв»

Учитель пропонує учням розв'язати кросворд «Знавці прислів'їв»

Завдання учнів знайти ключове слово.

Д	О	П	П	М	О	Ж	Е			
	Г	О	Р	О	Б	Е	Ц	Ь		
			П	Л	О	Д	И			
		С	Л	О	В	Е	Ч	К	О	
				Д	В	Е	Р	І		
	К	І	Н	Ц	Я	М	И			
В	І	Д	М	І	Р					

1. Де сила не візьме, там розум
2. Слово не ... , вилетить – не спіймаєш.
3. Знання – дерево, а діло –
4. Гостре ... коле сердечко.
5. Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в ... не ввійдеш.
6. Кінці з ... не сходяться.
7. Сім разів ... , а один раз відріж.

Ключове слово: *молодці*.

Під час II етапу – **основного** – ми стимулювали творчу активність, діяльність учнів, розвивали їх творчі здібності, забезпечували взаємозв'язок знань учнів з мови під час використання інформаційно-комп'ютерних технологій, формували уміння реалізовувати прояви творчих здібностей учнів, стимулювали творче ставлення до використання ІКТ на уроці.

Для розв'язання завдань основного етапу ми використали такі творчі ігри:

Творча гра «Знайди слова»

Творчі ігри та вправи, створені в онлайн-сервісі **LearningApps**. Творча гра, суть якої полягає в складанні слова з букв, розташованих у сітці поруч. Слова можна розміщувати не тільки по вертикалі і горизонталі, але і по діагоналі. Гру доцільно проводити в ході вивчення нового матеріалу на уроках мовно-літературної освітньої галузі.

Завдання:
Будь дуже уважним і ти знайдеш 12 слів .

OK

1. ВІНОК
2. УКРАЇНА
3. КРАЇНА
4. СЛОВО
5. МОВА
6. СОРОЧКА
7. СТОЛИЦЯ
8. АЛФАВІТ
9. ВОЛОШКА
10. КИЇВ
11. КАЛИНА
12. СТРИЧКА

Творча гра «Заповни пропуски»

Звичайний словниковий диктант, який проводиться однотипно, можна провести в ігровій формі. Перед дітьми на екрані монітору зображені слова із пропущеними літерами. Мета цієї гри полягає у тому, щоб заповнити всі пропуски.

Завдання:
Встав пропущені літери Е чи І.

OK

Сх [] лити, т [] мніє, л [] сточки, в [] сняний, в []
 [] селий, кр [] ло, л [] жить, ст [] пи, л []
 тить, т [] хенько, ш [] рокий, д [] сяток, бл [] зький, в []

Творча вправа «Склади асоціативний куц про Україну»

Пропонуємо нетрадиційне складання асоціативного куца, яке передбачене методикою. Дітям цікавіше складати асоціативний куц за допомогою використання комп'ютерних технологій, а саме технології «Хмаринки слів». Кожен учитель може додати до свого арсеналу вправ найрізноманітніші ідеї. Наведемо приклади, які ми використовували при проведенні навчальних занять.

Творча вправа «Склади асоціативний куц «Батьківщина»

Розкажи про Батьківщину. Яка вона?

Ребуси

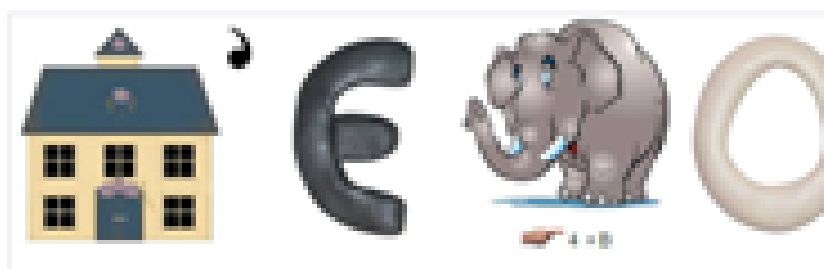
Для активації творчої та пізнавальної діяльності в процесі навчання, пропонуємо використання ребусів. Ребуси створені в сервісі **LearningApps**.

1. Ребус «Іменник»

2. Ребус «Дієслово»

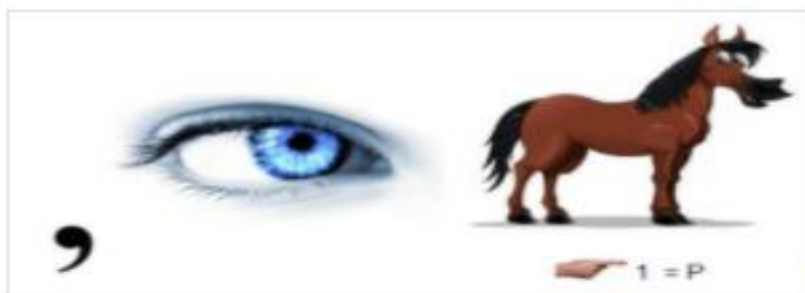
3. Ребус «Суфікс»

4. Ребус «Речення»

5. Ребус «Корінь»

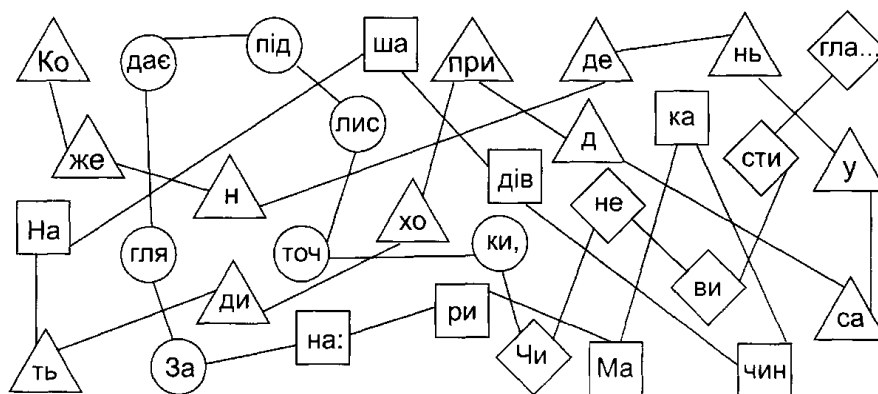

На III етапі – творчо-діяльнісному – ми забезпечували творчу взаємодію учнів класу на засадах співтворчості та співробітництва, розвивали навички рефлексії, формували уміння адекватно оцінювати результати власної творчої діяльності.

Для розв'язання завдань творчо-діялісного етапу ми використали наступні творчі завдання:

Творча гра «Склади текст»

Учитель пропонує учням скласти текст за допомогою комп'ютера. Завдання учнів з'єднати літери так, щоб в результаті отримати текст. Цю вправу можна виконувати і як змагання між учнями. Перемагає той, хто найшвидше склав зашифрований текст.

Творча гра «Комікс-казка»

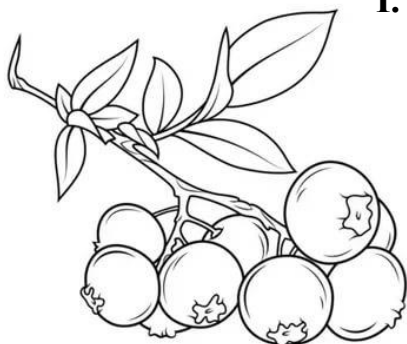
Використання коміксів в освітньому процесі стає актуальною, коли мова йде про викладання і засвоєння учнями складного навчального матеріалу. Підбір коміксів, вбудовування їх в план уроку спрощує та полегшує запам'ятовування матеріалу. На відміну від звичайного тексту комікс має ще й графічне представлення наданої інформації, особливою рисою якої є відсутність перенасичення завдяки обмеженій кількості тестової інформації. *Наприклад:*

Комікс «Казка про звуки»

Також на третьому етапі нашої програми ми використали **творчі завдання за технологією розвитку творчої особистості Г. Альтшуллера** (теорія розв'язання винахідницьких завдань – ТРВЗ):

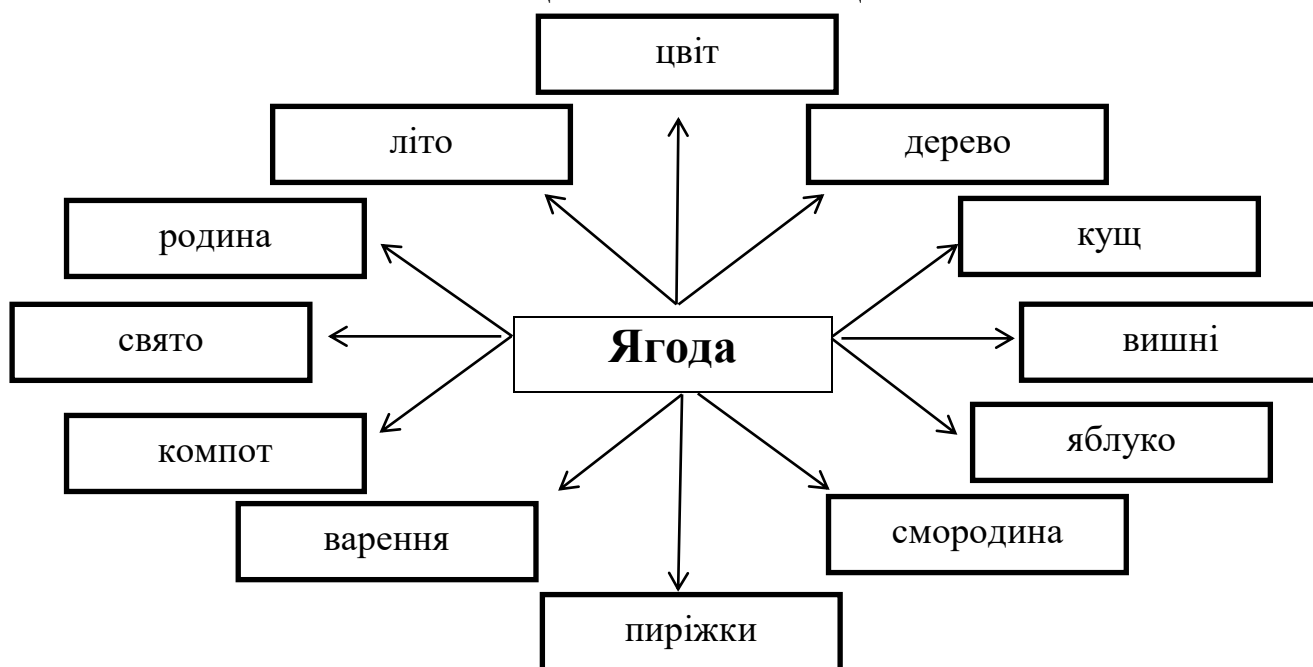
I. СЕНКАН

1. Ягода
2. Смачна, соковита
3. Росте, досягає, червоніє
4. Ми зібрали смачні ягоди.
5. Плід

6. *Коментар.* Ягода – це плід дерева або кущової рослини.

II. АСОЦІАТИВНИЙ КУЩ

Для зразка I

II. ТЕКСТ ЗА ОПОРНОЮ ГРУПОЮ ЛЕКСИКИ

Зачин: Настала прекрасна пора року – літо.

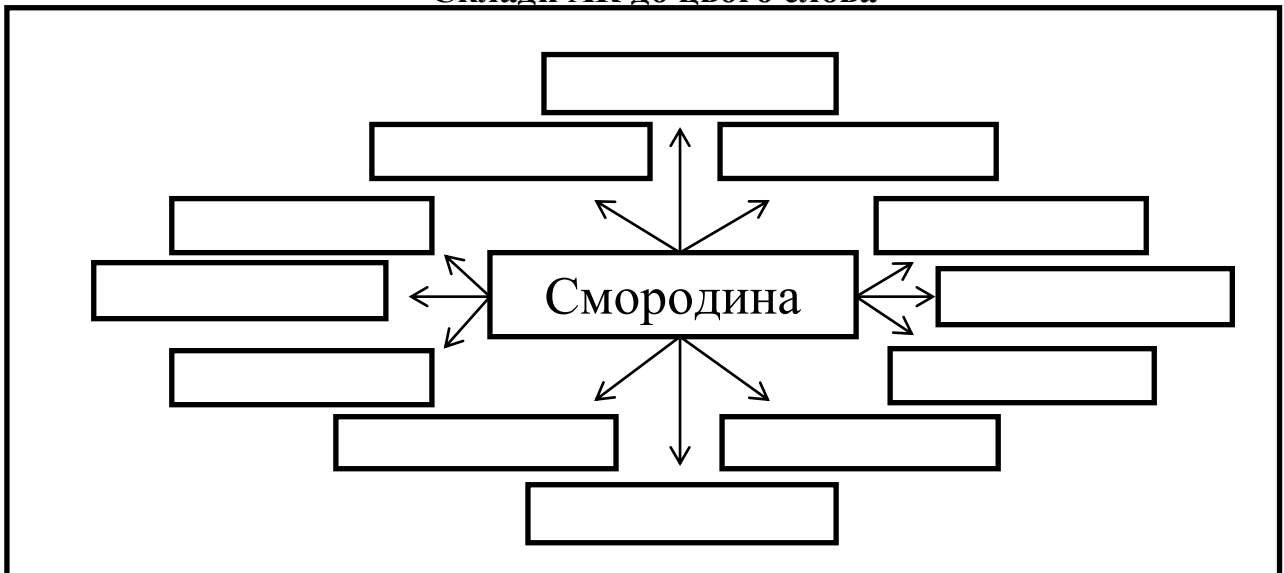
Основна частина: Навкруги цвітуть дерева та кущі. Літо – це пора, коли досягають ягоди та фрукти. Червоніють вишеньки-черешеньки, яблука, смородина, наче намистинки. Все потрібно збирати вчасно, щоб можна було пекти піріжки з варенням та ласувати компотами.

Кінцівка: Настає справжнє свято! Вся родина збирається за столом, смакує дарами природи і дякує Природі-матінці за любов до людей.

Склади СЕНКАН до слова

	1. СМОРОДИНА
	2. _____
	3. _____
	4. _____
	5. _____
	6. Коментар _____ _____ _____

Склади АК до цього слова

Використовуючи слова АК та Сенкана, побудуй і запиши речення з однорідними підметами, присудками, додатками та означеннями.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Написання тексту за методом «Кубування»

СКРИПКА

1. Учні розглядають предмет, названий учителем та зображений на малюнку.

2. Визначають форму, колір, розмір:

– овальна, коричнева, середнього розміру.

3. Називають предмет, з яким вона асоціюється:

– віолончелі.

4. Розповідають, як може з'явитися цей предмет:

– Скрипка виготовляється з твердого та дорогоцінного дерева. Щоб виготовити її, спочатку необхідно випилити товстий брус та надати овальну форму скрипці. Потім вирізають необхідні отвори та натягують тоненькі чотири струни. Після цього скрипку можна розфарбувати, зазвичай використовують коричневий колір. Ось так виготовляють цей чарівний музичний інструмент.

5. Де застосовується предмет і для чого?

– Скрипка не так давно ввійшла до народних музичних інструментів України. На ній грають переважно дорослі – справжні віртуози своєї справи. Але на сьогодні є багато музичних шкіл, де навчають грати на скрипці дітей. Скрипка користується неймовірною популярністю у складі оркестру. Її також називають «королевою оркестру».

6. Удосконалення творчих здібностей молодших школярів

А – Складання опорної групи лексики для написання художнього тексту

Іменники	Прикметники	Дієслова
Скрипка Дерево Корпус Струна Колір	фантастична могутнє овальний тонка незвичайний	лунає росте вирізається натягується використовується

Б – Складання опорних речень з використанням одного прислівника

1. Загадково лунає фантастична скрипка.
2. Росте невпинно могутнє дерево.
3. Чітко вирізається овальний корпус.
4. Спокійно натягується тонка струна.
5. Зазвичай використовується незвичайний колір.

В – Написання тексту на основі опорного матеріалу.

Подаємо зразок.

СКРИПКА

Зачин

Скрипка – це один з видів музичного інструменту, який захоплює всіх своїм загадковим звучанням.

Основна частина

Зазвичай вона овальна. Як правило, коричневого кольору. Має чотири струни. Виготовляється з міцного та могутнього дерева.

Щоб виготовити цей інструмент, спочатку потрібно підібрати міцний матеріал з дерева та надати йому овальну форму. Потім необхідно натягнути тоненькі, наче ниточки, струни. Виготовлену скрипку можна розфарбувати різними незвичайними кольорами.

Скрипка – один з улюблених музичних інструментів дітлахів та дорослих. Переважно на ній грають справжні віртуози своєї справи.

Кінцівка

Коли звучить скрипка – це прекрасно. Її елегантність і витонченість нікого не залишать байдужим.

А далі текст про скрипку читай, творчість людей пізнавай, а потім своєю розвивай.

Легенда про скрипку

Колись дуже давно жив на землі юнак. І був він звичайною людиною, але тільки зовні. В душі його від народження звучала музика.

І от одного разу приснився юнакові дивний сон – ніби йшов він непролазними темними хащами. Раптом перед ним виникла гора, вершина якої впиралась аж до самісінького неба. Нікого не побачив юнак на тій горі, але почув голос:

– Я давно тебе чекав, людино, цілих двадцять років. Я бачив твоє народження й уселив у твою душу музику. Чи не загубив ти її?

– Ні, – відповів здивований юнак.

– Музика весь час живе у моїй душі, але я не маю інструмента, який би допоміг мені передати красу мелодій, що народжуються в моїй душі. - А навіщо тобі потрібен інструмент?

– Я хочу ті мелодії дарувати людям. Можливо, їм буде легше жити...

– О, це гарний вчинок – подарувати іншим красу, якою володієш тільки ти. Добре, я навчу тебе, як зробити необхідний інструмент. Але ти назавжди втратиш спокій. Ти будеш важко працювати, виконуючи замовлення тих же людей. Чи згоден ти, юначе, на таке життя?

– Згоден, – не роздумуючи сказав той.

І знову почув той голос: – Я не сказав тобі найважливішого: голос для своєї скрипки ти знайдеш на тій високій горі. То голос твоєї коханої. Забравши її голос, ти назавжди зробиш дівчину нещасною. Чи готовий ти до цього? Юнак не встиг відповісти, бо сон розвіявся. І коли юнак виліз на гору, то побачив перед собою чарівну дівчину. Її кришталевий чарівний голос він мав відібрати.

– Я готова віддати тобі свій голос, але ти повинен будеш зі мною одружитися. І скрипка озвалася голосом коханої.

Напиши самостійно казку про скрипку, використовуючи опорний зміст матеріалу, а фантазію свою особисту.

Зачин може бути різним. Наприклад:

- *Десь колись, в якійсь країні...*
- *Давним-давно, коли ще звірі говорили...*
- *В одному царстві, в одному господарстві...*
- *Далеко-далеко, за синіми морями...*
- *За високими горами, за густими лісами...*
- *Жив був, чи Був жив, ніхто цього не знає...*
- *Не знаю коли, але знаю, що була така країна...*

Зачин

Основна частина

Кінцівка

Таким чином, запропоновані нами завдання з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій розвивають творчі здібності молодших школярів, уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, опрацьовувати інформацію, аналізувати ситуації, застосовувати нові ідеї та методи розв'язання поставлених задач на практиці.

2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи

На завершальному етапі експериментальної роботи нами проведено контрольний зріз, який передбачав повторне діагностичне обстеження учнів контрольного та експериментального класів. Мета контрольного етапу експерименту – визначити рівень розвитку творчих здібностей молодших школярів після проведення формувального етапу та з'ясувати ефективність проведеної дослідної роботи.

Під час повторної діагностичної роботи ми використовували наступний діагностичний інструментарій:

- 1) методика «Творчі здібності учня»;
- 2) тест вербальної креативності (П. Торренс);
- 3) тест невербальної креативності (П. Торренс).

Результати, отримані в ході проведення контрольного зрізу, були нами занесені таблицю 2.8, що відображають підсумковий показник рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Таблиця 2.8

Підсумкові результати контрольного зрізу

№ п/п	Рівень розвитку творчих здібностей молодших школярів	Експериментальний клас		Контрольний клас	
		кількість учнів	відсотки	кількість учнів	відсотки
1.	Високий	7	28,00 %	4	14,28 %
2.	Середній	13	52,00 %	13	46,44 %
3.	Низький	5	20,00 %	11	39,28 %

Аналіз результатів контрольного експерименту показав, що ефективність запропонованої методики розвитку творчих здібностей молодших школярів в експериментальному класі, має позитивну динаміку на відміну від контрольного. У ході експерименту отримані такі результати: високий рівень – в експериментальному класі – 28,00 %, у контрольному – 14,28 % учнів; середній – в експериментальному класі – 52,00 %, у

контрольному – 46,44 % учнів; низький – в експериментальному – 20,00 %, у контрольному – 39,28 % учнів.

За допомогою таблиці 2.9 порівнюємо результати попередньої діагностичної роботи – констатувального етапу з результатами контрольного зрізу – контрольного етапу в експериментальному і контрольному класах.

Таблиця 2.9

Порівняння рівнів сформованості творчих здібностей молодших школярів експериментального і контрольного класів

№ п/п	Рівень розвитку творчих здібностей молодших школярів	Констатувальний етап		Контрольний зріз	
		ЕК	КК	ЕК	КК
1.	Високий	12,00 %	11,90 %	28,00 %	14,28 %
2.	Середній	33,33 %	34,53 %	52,00 %	46,44 %
3.	Низький	54,67 %	53,57 %	20,00 %	39,28 %

З порівняльної таблиці можемо зробити висновок, що більшість учнів експериментального класу, що мали низькі результати на початку нашої роботи (за усіма методиками), по її закінченню вийшли на середній рівень. А учні, які мали середні показники, піднялися на високий рівень. В учнів контрольного класу великих якісних змін в розвитку творчих здібностей не відбулося: вони майже залишилися на тому ж рівні.

Кінцеві результати проведення контрольного етапу експерименту ми відобразили на рис. 2.3.

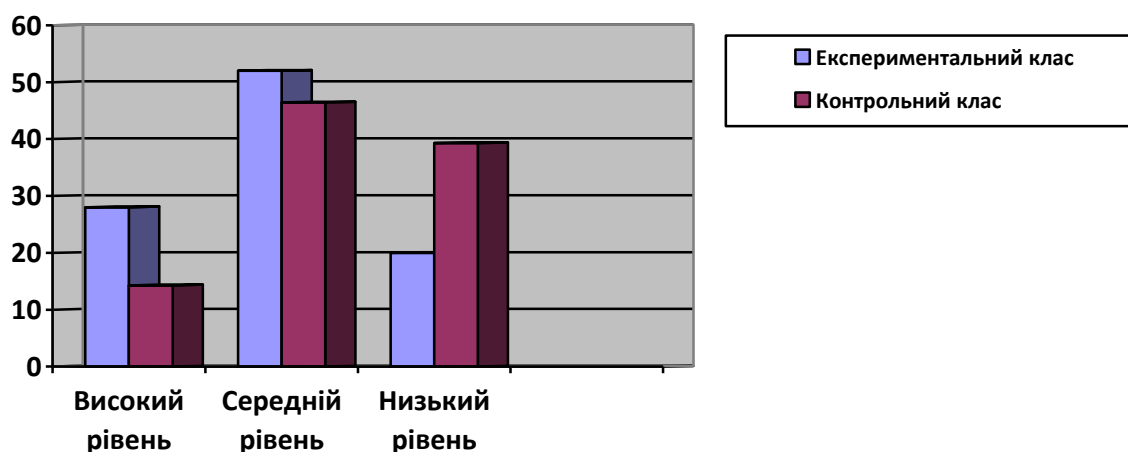

Рис 2.3. Підсумкові результати експерименту

Представлені результати дослідження дають можливість стверджувати, що завдяки формувальному експерименту ми розвивали творчі здібності молодших школярів, підвищили їх пізнавальну активність. Порівняльний аналіз результатів дослідження показав, що запропонована навчальна програма розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій дає можливість розвинути складові творчих здібностей, зокрема, креативне мислення, уміння утворювати порівняння та аналогії.

Результати формувального експерименту підтвердили висунуту гіпотезу про те що оптимізацію розвитку творчих здібностей молодших школярів можливо здійснити у процесі впровадження спеціальної навчальної програми із застосуванням інформаційно-комп'ютерних технологій.

Отже, застосування інформаційно-комп'ютерних технологій позитивно впливає на розвиток творчих здібностей молодших школярів, у результаті чого у школярів підвищується рівень активності (діти активніше та швидше знаходять рішення із запропонованих педагогічних ситуацій), креативності (креативність дозволяє дітям нестандартно відноситись та робити висновки відповідно до поставлених ситуацій). Таким чином, інформаційно-комп'ютерні технології є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів.

Висновки до розділу 2

1. Нами проведено дослідно-експериментальну роботу, яка передбачала три етапи: констатувальний етап (визначення рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів); формувальний етап (запровадження програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій); контрольний зріз (перевірка ефективності розробленої програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій).

2. Нами розроблено експериментальну програму розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, яка передбачала створення системи творчих завдань: творчі ігри, кросворди, ребуси, анаграми, вправи за технологією ТРВЗ. Зміст програми був розроблений відповідно до визначених нами психолого-педагогічних умов.

3. Аналіз результатів контрольного експерименту показав, що ефективність запропонованої методики розвитку творчих здібностей молодших школярів в експериментальному класі має позитивну динаміку на відміну від контрольного. У ході експерименту було отримано такі результати: високий рівень – в експериментальному класі – 28,00 %, у контрольному – 14,28 % учнів; середній – в експериментальному класі – 52,00 %, у контрольному – 46,44 % учнів; низький – в експериментальному – 20,00 %, у контрольному – 39,28 % учнів.

4. Результати поведеного експерименту довели правильність припущення, що лише при створенні відповідних психолого-педагогічних умов можливо розвинути творчі здібності молодших школярів. Ми переконалися, що ІКТ є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає можливість стверджувати, що проблема творчих здібностей є однією із важливих і суперечливих у психолого-педагогічних дослідженнях. Вітчизняними дослідниками вивчалися різні аспекти проблеми творчих здібностей: їх природа, компоненти, критерії та показники розвитку, методи і прийоми формування. У сучасній науковій літературі поняття «творчі здібності» розглядається як індивідуально-особистісне поєднання якостей і рис особистості, що дозволяє здійснювати пошук, використовуючи при цьому нестандартні способи дій, розв'язувати інтелектуальні й життєво необхідні завдання з установкою на відкриття нового, незнайомого для себе.

2. Установлено, що ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів у контексті вимог НУШ є інформаційно-комп'ютерні технології. Ми вважаємо, що саме ІКТ сприяють інтенсифікації освітнього процесу в початковій школі, забезпечують розвиток творчих здібностей молодших школярів, підвищують їх мотивацію учіння, формують в учнів уміння і навички оперувати і керувати інформацією, швидко приймати рішення, застосовувати набуті знання на практиці.

3. Визначено, що інформаційно-комунікаційні технології позитивно впливають на всі компоненти системи навчання: мету, зміст, методи та організаційні форми навчання, що дозволяє розв'язувати складні і актуальні завдання для розвитку творчого потенціалу молодших школярів, їх аналітичного мислення та творчої активності. Використання ІКТ в початковій школі підвищує ефективність самостійної роботи здобувачів освіти, надає абсолютно нові можливості для розвитку творчості молодших школярів, дозволяє реалізовувати принципово нові форми та методи навчання.

4. З'ясовано, що у цікавій, динамічній, ігровій формі учні молодших класів опановують комп'ютерні засоби, набувають первинних навичок

користування комп'ютером, початковими вміннями й навичками управління ним та одночасно удосконалюють свої знання з навчальних предметів, розвивають пам'ять, просторову уяву, логічне мислення, творчі здібності. Використання ІКТ в освітньому процесі Нової української початкової школи сприяє формуванню інформаційно-цифрової компетентності учнів, основ інформаційної культури, надбанню умінь життєво необхідних компетентностей.

5. Сформульовано і описано психолого-педагогічні умови, за яких процес розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій буде ефективним. Це такі: органічне включення інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес початкової школи; урахування вікових та індивідуальних особливостей молодшого шкільного віку; упровадження комп'ютерних вправ та завдань у навчальну діяльність молодших школярів; систематичне використання інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

6. Нами проведено дослідно-експериментальну роботу, яка передбачала три етапи: констатувальний етап (визначення рівня розвитку творчих здібностей молодших школярів); формувальний етап (запровадження програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій); контрольний зріз (перевірка ефективності розробленої програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій).

7. У процесі розробки та впровадження експериментальної програми розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій ми переконалися, що найбільш ефективними для формування творчої особистості є творчі ігри, кросворди, ребуси, анаграми, вправи за технологією ТРВЗ. Зміст програми був розроблений відповідно до визначених нами психолого-педагогічних умов.

8. Аналіз результатів контрольного етапу експерименту показав, що ефективність запропонованої методики розвитку творчих здібностей

молодших школярів в експериментальному класі має позитивну динаміку, на відміну від контрольного. У ході експерименту було отримано такі результати: високий рівень – в експериментальному класі – 28,00 %, у контрольному – 14,28 % учнів; середній – в експериментальному класі – 52,00 %, у контрольному – 46,44 % учнів; низький – в експериментальному – 20,00 %, у контрольному – 39,28 % учнів.

9. Результати поведеного експерименту довели правильність припущення, що лише при створенні відповідних психолого-педагогічних умов можливо розвинути творчі здібності молодших школярів. Ми переконалися, що ІКТ є ефективним засобом розвитку творчих здібностей молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеев А. П., Васильев Г. Г. Краткий философский словарь / под ред. А. П. Алексеева. Москва : РГ-Пресс, 2015. 494 с.
2. Берг В. М. Мультимедіа в освіті: спеціалізований навчальний курс: навчальний посібник. Миколаїв : Дрофа, 2007. 224 с.
3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.
4. Богоявленская Д. Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. *Сборник научных трудов Ростовского университета*. Ростов-на-Дону, 1983. С. 173.
5. Бондаревська В. М. Дитина та нові інформаційні технології: позитивні та негативні наслідки нової культури людського життя. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. №1. С. 49–52
6. Будій Н. Д. Психолого-педагогічна підтримка креативності учнів на уроках української мови у ході виконання творчих завдань. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2014. № 1. С. 46–49.
7. Бурлакова А. А. Компьютер на уроках в начальных классах. *Начальная школа плюс До и После*. 2007. № 7. С. 32–34.
8. Ветрова І. Г., Вербунко В. А. Використання комп'ютера у навчанні молодших школярів і його вплив на формування їхньої психіки. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2001. № 2. С. 22–25.
9. Винославська О. В. Психологія : навчальний посібник. Київ : ІНК ОС, 2005. 372 с.
10. Витухновская А. А., Марченко А. С. Проектирование технологии подготовки к обучению младших школьников с использованием компьютера. *Информатика и образование*. 2004. № 8. С. 83–87.
11. Волкова Н. П. Педагогіка : навчальний посібник. 4-те вид., стер. Київ : Академвидав, 2012. 616 с.

12. Волосюк М. А. Інтерактивні форми роботи навчання. *Управління школою*. 2005. № 16-18. С. 70–79.
13. Вонсул Я. Використання інтерактивних ігрових технологій на уроках. *Початкова школа*. 2011. № 12. С. 32–34.
14. Воронюк І. В. Психологічна система інтегральних інтонаційних сигналів у структурі педагогічного впливу як складова проблема креативності взаємодії вчителя з учнями. *Практична психологія та соціальна робота*. 2012. № 6. С. 27–34.
15. Галатюк Ю. Творча функція навчання. *Шлях освіти*. 2000. № 3. С. 56–65.
16. Глотова Г. А. Творческая одаренность личности: проблемы и методы исследования : учебное пособие. Екатеринбург : Изд-во Уральского государственного университета, 1992. 128 с.
17. Головань М. Інформатична компетентність: сутність, структура та становлення. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 4. С. 62–69.
18. Гончарова Н. А. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя: дис... канд. пед. наук, 2008. 214 с.
19. Григорчук А. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроці казці. *Початкова школа*. 2007. № 12. С. 23–26.
20. Губенко О. В. Психологічний аналіз творчої діяльності. Біполярна концепція механізмів творчого мислення (БКМТМ). *Практична психологія та соціальна робота*. 2014. № 6. С. 68–80.
21. Данько Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. № 4. С. 1–2.
22. Дворецкая А. В. Основные типы компьютерных средств обучения. *Педагогическая технология*. 2004. № 2. С. 38–40.
23. Державний стандарт початкової освіти. URL : <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/>

24. Дрогобич Н. Мовна культура як складова педагогічної культури вчителя початкових класів. URL : http://ddpu.drohobych.net/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2012-61.pdf.
25. Дружинин В. Н. Психология общих способностей : научное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 365 с.
26. Ефімов В. Ф. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в початковій освіті школярів. *Початкова школа*. 2009. № 2. С. 56–59.
27. Жалдак М. І. Про деякі методичні аспекти навчання інформатики в школі та педагогічному університеті. *Збірник наукових праць Тернопільського національного університету ім. В. Гнатюка*. 2005. № 6. С. 17–24.
28. Жук Л. Впровадження інформаційних технологій в початковій школі. *Початкова школа*. 2008. № 1. С. 20–23.
29. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
30. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности : научное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 448 с.
31. Іванова О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів. *Початкова освіта*. 2009. № 5. С. 42–44.
32. Інформаційні технології у практиці початкової школи як засіб формування соціально-адаптованої особистості молодшого школяра. URL : <https://vseosvita.ua/library/informacijni-tehnologii-u-praktici-pocatkovoi-skoli-ak-zasib-formuvanna-socialnoaptovanoi-osobistosti-molodsogo-skolara-46840.html>
33. Калошин В. Ф. Роль позитивного мислення у розвитку творчості особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 10. С. 67–72.
34. Кивлюк О. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в системі навчальних дисциплін початкової школи. *Початкова школа*. 2004. №4. С. 34–35.

35. Кивлюк О. Можливості використання комп'ютерних ігор у навчально-виховному процесі початкової школи. *Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах*. 2007. № 6. С. 98–103.
36. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.
37. Клепиков О. І. Основи творчості особи : навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1996. 295 с.
38. Коджаспирова Г. М. Технічні засоби навчання і методика їх використання. Київ : Вид-во «Академія», 2003. 256 с.
39. Костриба Л. Створення мультмедійних програмно-педагогічних систем навчання засобами Power Point. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. № 4. С. 33–36.
40. Кошакова Н. І. Упровадження інтерактивних технологій у практику. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. № 4. С. 52–56.
41. Кудрявцев В. Т. Воображение ребёнка: природа и развитие. *Психологический журнал*. 2001. №5. С. 45–47.
42. Кульбаба Л. М. Створення поля креативності обдарованої дитини. Освіта та розвиток обдарованої особистості : методичний посібник. Київ, 2014. № 9-10. 75 с.
43. Кульчицька О. І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку. *Обдарована дитина*. 1999. № 1. С. 2–6.
44. Кыштымова И. М. Креативность: содержание, развитие, диагностика : научное пособие. Киев : Арком, 2002. 529 с.
45. Лазарев А. И. Проблемы изучения творчества: научное пособие. Челябинск: Филология. 1994. № 1. С. 35–44.
46. Лепский В. Е., Лепская Н. А. Компьютер в художественном образовании. *Научно-практический центр непрерывного художественного образования*. 1995. № 4. С. 57–60.

47. Ломаковська А. В. Інформаційно-комунікаційні технології – нова якість навчання та послуг : навчальний посібник. Київ : Інком, 2006. 70 с.
48. Матвієнко Я. О., Кобися В. М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. *Актуальні проблеми сучасної науки та наукових досліджень*. Київ : 2019. № 11. С. 48–50.
49. Мазуха Д. С. Інтерактивні технології розвитку критичного мислення молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2012. № 34. С. 2–9.
50. Майер Р. В. Информационные технологии и физическое образование : научное пособие. Москва : ГГПИ, 2006. 64 с.
51. Майстер В. Розвиток творчих здібностей учнів. *Початкова освіта*. 2011. № 43. С. 5–8.
52. Максименко С. Д. Загальна психологія : навчальний посібник. Київ : МАУП, 2000. 256 с.
53. Машбіц Є. І. Психолого-педагогічні проблеми комп'ютеризації навчання молодших школярів : навчальний посібник. Київ : 2005. 65 с.
54. Мельник Т. О. Використання інноваційних технологій навчання, як шлях формування ключових компетенцій молодших школярів. URL : https://tatjanatasenko.blogspot.ca/p/blog-page_8264.html
55. Митник О. Я. Формування культури мислення молодшого школяра: теорія і практика : монографія. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 368 с.
56. Моляко В. А. Психология детской одарённости : научное пособие. Киев : Знание, 1995. 256 с.
57. Моляко В. О. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень : підручник. Житомир : Рута, 2006. 320 с.
58. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі : навчальний посібник. Тернопіль : Астон, 2001. 264 с.
59. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

60. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
61. Новая философская энциклопедия. В 4 т. Москва : Мысль, Т. 4: Т-Я. 735 с.
62. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под. ред. Е. С. Полат. Москва : Академия, 2001. 272 с.
63. Овсянецька Л. П. Мотиваційна основа творчості. *Філософія, соціологія, психологія* : збірник наукових праць. Івано-Франківськ : ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12. С. 23–30.
64. Олішевська В. Б. Вправи, ігри, творчі завдання. Розвиток творчого потенціалу учнів початкових класів на уроках української мови. *Початкове навчання та виховання*. 2012. № 5. С.19–27.
65. Онищенко І. В. Сучасні підходи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Серія: «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин. 2012. С. 117–122.
66. Онуфрієва О. В. Самопрезентація творчого потенціалу молоді : посібник. Київ : МАУП, 2003. Вип. 12. 96 с.
67. Петровский А. В. Новое педагогическое мышление / под ред. А. В. Петровского. Москва, 1989. 280 с.
68. Полєвікова О. Б. Використання творчих вправ як засобу мотиваційного забезпечення процесу навчання рідної мови. *Початкова школа*. 2004. №3. С. 15–18.
69. Полякова Г. Підвищення творчої активності підлітків. *Психолог*. 2005. № 7. С. 12–14.
70. Пометун О. Сучасний урок: Інтерактивні технології навчання : навчальний посібник. Київ : А.С.К., 2003. 192 с.
71. Психологический словарь / под ред. Б. М. Мещерякова, В. О. Зинченко. Москва : Олма-пресс, 2004. 335-336с.

72. Равлюк Т. Діагностика та раннє виявлення творчих здібностей учнів. *Вісник Львівського університету*. 2005. № 20. С. 112–118.
73. Рибалка В. В. Поняття про творчість, творчу особистість та особистісний підхід до вивчення і розвитку творчого потенціалу молоді. *Психологія розвитку творчої особистості*. 1995. № 3. С. 5–24.
74. Рибальченко І. Вчимося працювати на уроці творчо. *Початкова освіта*. 2008. №19. С. 11–13.
75. Рівкінд Ф. М. Комп'ютерно-інтегровані уроки в початковій школі. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2000. № 3. С. 38–42.
76. Романець В. А. Психологія творчості : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
77. Рошка А. Творческое мышление. Пути его определения и развития : пособие. Москва : Наука, 1971. 219 с.
78. Савицька А. Інтерактивні технології навчання в початковій школі : навчальний посібник. Київ : Слово, 2012. 85 с.
79. Селевко Г. К. Педагогічні технології на основі інформаційно-комунікаційних засобів : посібник. Київ : НДІ, 2005. 48 с.
80. Сидоренко В. Концепти Нової української школи : ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5. С. 4–17.
81. Сидоренко В. Концептуальні засади Нової української школи: ціннісно-світоглядний аспект. *Професійний розвиток фахівців у системі освіти дорослих: історія, теорія, технології* : збірник матеріалів III-ї Всеукр. Інтернет-конференції 18 квітня 2018 р. м. Київ. У 2-х част. : Ч.1. Київ: Агроосвіта, 2018. С. 121–128.
82. Слостенин В. А. Педагогика: инновационная деятельность : научное пособие. Москва : Магистр, 1997. 224 с.
83. Станіславська Г. П. Розвиток творчих здібностей школярів : навчальна книга. Тернопіль : Богдан, 2007. 64 с.

84. Стрибна О. В. Інтерактивні методи навчання в практиці роботи початкової школи : навчальний посібник. Харків : Основа, 2005. С.139–144.
85. Суховірський О. В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2005. – 303 с.
86. Тихонов А. С. Творческий потенциал учебного. *Школа и производство*. 1995. № 1. С. 22–24.
87. Тітов І. Г. Творча уява молодшого школяра: суб'єктивний. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 4. С.72–76.
88. Тітов. І. Г. Розвиток творчої уяви молодших школярів у навчальній діяльності. *Практична психологія та соціальна робота*. 2008. № 4. С.28–34.
89. Толмачова І. Досвід формування творчої уяви учнів. *Початкова школа*. 2010. № 38. С. 8–10.
90. Фіцула М. М. Педагогіка : навчальний посібник. 3-тє вид., стер. Київ : Академвидав, 2009. 560 с.
91. Халілова Ф. С. Інформаційні технології в професійній діяльності вчителя початкової школи / за заг. ред. Н. В. Апатової. Сімферополь : «ДОЛЯ», 2009. 240 с.
92. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. *Початкова школа*. 2009. №5. С. 12–14.
93. Хузину С. А. Нові інформаційні технології як фактор підвищення кваліфікації викладачів установ початкової професійної освіти: дис. ... канд. пед. наук. Київ, 1997. 191 с.
94. Хуторской А. В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты. *Эйдос*. 2002. № 6. С. 23–26.
95. Цветкова М. С. Рекомендации по использованию компьютеров в начальной школе. *Информатика и образование*. 2002. № 6. С. 12–14.
96. Чиженко Т. В. Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні засади діяльності фахівця: історія, теорія, практика* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної веб-

конференції 15-16 травня 2013 р. м. Херсон / за заг. ред. В.В. Кузьменка.
Херсон : Освіта, 2013. С. 265–270.

97. Шолохович В. Ф. Дидактические основы информационных технологий обучения в образовательных учреждениях : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Екатеринбург, 1995. 48 с.

98. Шумакова Н. Б., Щербланова Е. И., Щербо Н. П. Исследование творческой активности одаренности у младших школьников. *Вопросы психологии*. 1981. № 1. С. 27–32.

99. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / под ред. И. Т. Касавина. Москва : Канон, 2009. 1248 с.

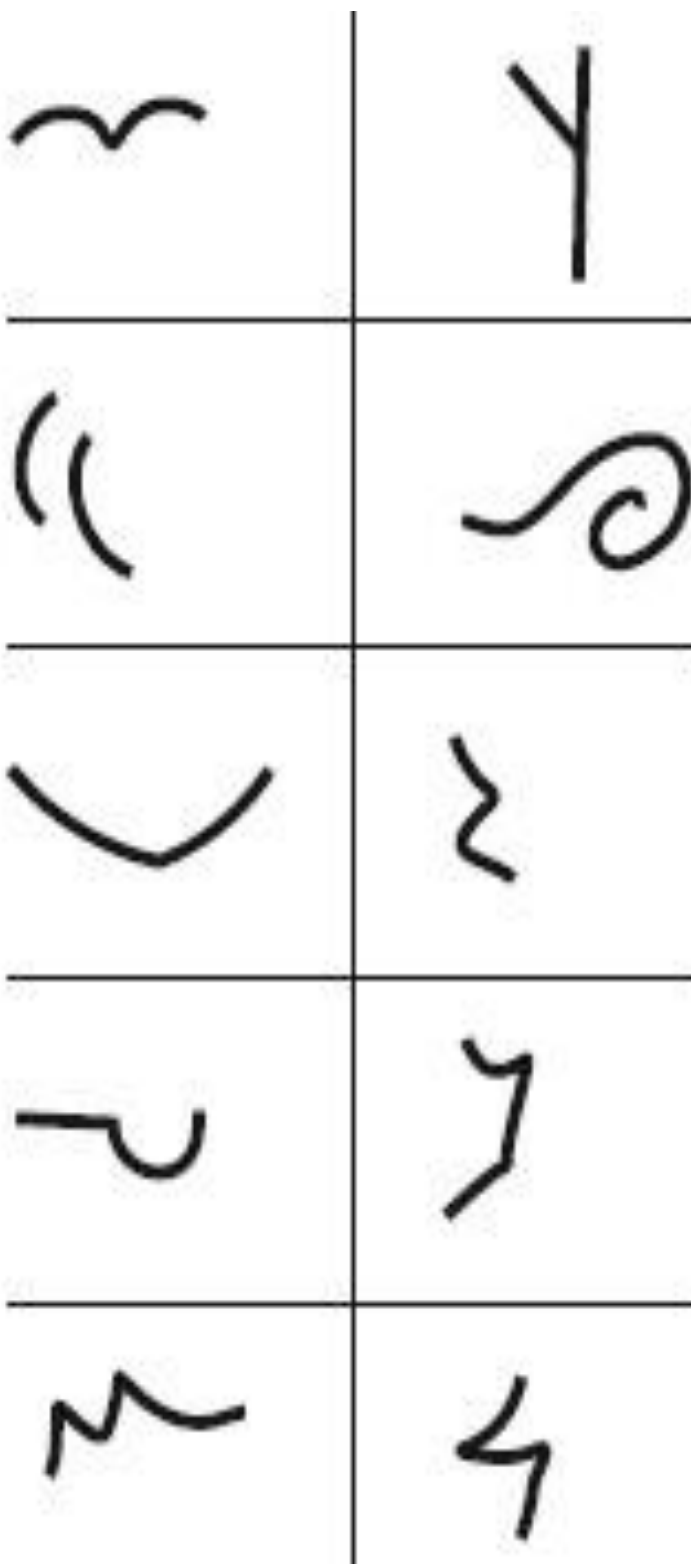
100. Яковлева Е. Л. Психологические условия развития творческого потенциала у детей школьного возраста. *Вопросы психологии*. 1994. № 5. С. 37–42.

101. Guilford J. P. Intellectual factors in productive thinking. *Productive thinking in education*. The National Education Association. 1968. P. 5–21.

102. Bratitsis T. Children's motivation and collaboration via computer while creating digital stories. *International Journal of Knowledge and Learning*. 2012. № 3. P. 239–258.

103. Information and Communication Technology (ICT) in Special Needs Education (SNE) [Electronic resource]. URL : https://www.european-agency.org/sites/default/files/information-and-communication-technology-ict-in-special-needs-education-sne_ict_sne_en.pdf

Додаток А

**СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕСТУ «ЗАВЕРШЕННЯ
КАРТИНОК» (СТИСЛИЙ ВАРІАНТ ТЕСТУ НЕВЕРБАЛЬНОЇ
КРЕАТИВНОСТІ П. ТОРРЕНСА)**

Додаток Б

**СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕСТУ «ЗАВЕРШЕННЯ
КАРТИНОК» (СТИСЛИЙ ВАРІАНТ ТЕСТУ НЕВЕРБАЛЬНОЇ
КРЕАТИВНОСТІ П. ТОРРЕНСА)**

СПИСОК № 1 Відповіді на завдання з оцінками за оригінальність

Фігура 1

0 балів – Абстрактні візеруноки обличчя, голова людини, окуляри; птахи, що летять; чайки.

1 бал – брови, очі людини; хвилі, моря; тварини; коти; хмари; вигадані істоти; серце («кохання»); собаки; сови; квіти; люди, чоловіки; яблука.

Фігура 2

0 балів – абстрактні візеруноки; дерева та їх частини; рогатки; квіти.

1 бал – літери: Ж, У та інші; будівлі; знаки, символи, покажчики; птахи, сліди, ноги; числа; люди.

Фігура 3

0 балів – абстрактні візерунки; звукові і радіохвилі; особи людей; вітрильні кораблі, човни; фрукти, ягоди.

1 бал – вітер, хмари, дощ; повітряні кульки; дерева та їх частини; дороги, міста; тварини; каруселі, гойдалки; колеса; стріли; сонячна система; риби; сани; квіти.

Фігура 4

0 балів – абстрактні візеруноки; хвилі, моря; змії; люди; хвісти тварин, хобот слона.

1 бал – коти; крісла, стільці, ложки, ополоники; миші; комахи, гусениці, черв'яки; окуляри; птиці: гусаки, лебеді; ракушки; надприродні істоти; квіти.

Фігура 5

0 балів – абстрактні візерунки; вази, чашки; кораблі, човни; постаті людей; парасольки.

1 бал – водоймища, озера; гриби; губи, підборіддя; корзини, тази; лимони, яблука; яри, ями; риби.

Фігура 6

0 балів – абстрактні візеруноки; сходи, щаблі; постаті людей.

1 бал – гори, скелі; вази; дерева, сосни; кофти, піджаки, сукні; блискавки, грози; люди: чоловіки, жінки; квіти.

Фігура 7

0 балів – абстрактні візерунки; автомашини; ключі; серпи.

1 бал – (від 2 до 4,99%); гриби; ковши, черпаки; лінзи, лупи; постаті людей; ложки; молотки; окуляри; самокати; символи: серпи і молоти; тенісні ракетки.

Фігура 8

0 балів – абстрактні візеруноки; дівчата, жінки; люди: частини тіла.

1 бал – літери: Ф та інші; вази; дерева; книги; майки, сукні; ракети; вигадані істоти; квіти; коти.

Фігура 9

0 балів – абстрактні візеруноки; гори, пагорби; тварини; літера М.

1 бал – верблюди; вовки; лисиці; собаки; люди: фігури.

Фігура 10

0 балів – абстрактні візеруноки; гусаки, качата; дерева, ялинки; люди; лисиці.

1 бал – Буратіно; дівчата; птахи; вигадані істоти; числа; постаті людей, фігури.

Додаток В

**СТИМУЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ТЕСТУ «ЗАВЕРШЕННЯ
КАРТИНОК» (СТИСЛИЙ ВАРІАНТ ТЕСТУ НЕВЕРБАЛЬНОЇ
КРЕАТИВНОСТІ П. ТОРРЕНСА)**

СПИСОК № 2. Категорії відповідей, оригінальність яких оцінюється 2 балами.

(18) Автомобілі: легкові машини, швидкісні, вантажні, візки, трактори.

(3) Ангели та інші духовні істоти, зокрема крила.

(1) Аксесуари: браслети, корони, гаманці, моноклі, намисто, окуляри, капелюхи.

(20) Мотузки для білизни, шнури.

(41) Літери: позиційні, знаки пунктуації.

(7) Повітряні кулі їх різновиди.

(39) Повітряний змій.

(33) Географічні об'єкти: береги, хвилі, вулкани, гори, озера, океани, пляжі, річки, скелі.

(34) Різноманітні види геометричних фігур та їх зображення.

(24) Декоративні композиції: абстрактні зображення, орнаменти, візерунки.

(64) Види дерев, зокрема екзотичні.

(49) Дорога: дорожні знаки, мости, перехрестя.

(4) Царство тварин: бики, верблюди, змії, коти, кози, леви, коні, жаби, ведмеді, миші, мавпи, олені, свині, слони, собаки.

(5) Відбитки лап тварин.

(53) Звукові хвилі: магнітофони, радіохвилі, радіоприймачі, рації, камертони, телевізори.

(63) Іграшки: ляльки, кубики.

(62) Інструменти для ремонту.

- (46) Канцелярське та шкільне приладдя: папір, обкладинки, папки, зошити.
- (11) Поліграфічні матеріали.
- (68) Колеса: колеса, ободи, підшипники, шини, штурвали.
- (50) Частини кімнати.
- (22) Контейнери: баки, бідони, бочки, відра, консервні банки, глеки, ящики.
- (9) Корабелі, човни: моторні човени, катери, пароплави, вітрильники.
- (12) Коробки: коробки сірників, пакети, подарунки.
- (54) Космос: космонавти.
- (16) Багаття.
- (23) Хрести: Червоний хрест, християнські хрести, могили.
- (40) Різновиди сходів.
- (2) Авіаційна техніка: бомбардувальники, планери, ракети, літаки, супутники.
- (32) Меблі: гардероби, ліжка, крісла, парти, стільці.
- (43) Механізми та прилади: комп'ютера, лінзи, мікроскопи, преси, роботи, шахтарські молоти.
- (44) Музичні інструменти: арфи, барабани, дзвіночки, ноти, піаніно, роялі, цимбали.
- (6) Типи м'ячів: баскетбольні, тенісні, бейсбольні, волейбольні, грудочки бруду, сніжки.
- (59) Види наземного транспорту.
- (38) Комахи: метелики, блохи, богомоли, гусениці, жуки, клопи, мурахи, мухи, павуки, бджоли, світлячки, черв'яки.
- (35) Небесні тіла та явища: Велика Ведмедиця, Венера, затемнення Місяця, зірка, Місяць, метеорити, комети, сонячна система.
- (21) Різноманітні форми хмар.
- (30) Види взуття: черевики, валянки, чоботи, тапки, туфлі.

- (19) Види одягу: брюки, кальсони, кофти, чоловічі сорочки, пальта, піджаки, плаття, халати, шорти, спідниці.
- (67) Види зброї: гвинтівки, стріли, кулемети, гармати, рогатки, щити.
- (48) Спортивне приладдя для відпочинку: велосипеди, плавальні дошки, роликові ковзани.
- (29) Їжа: булки, кекси, цукерки, льодяники, коржики, морозиво, горіхи, тістечка, цукор, тости, хлібці.
- (66) Погодні умови: дощ, хуртовина, веселка, сонячні промені, ураган, вітер.
- (36) Предмети домашнього побуту: вази, вішалки, зубні щітки, мітли, чашки.
- (8) Птахи: лелеки, журавлі, індики, лебеді, павичі, пінгвіни, папуги, качки, курчата.
- (26) Розваги: співаки, танцюристи, циркачі.
- (47) Царство Рослин: чагарники, трава.
- (27) Риби та інші морські мешканці: риби, кити, восьминоги.
- (58) Фантастичні (вигадані) істоти: Аладдін, баба Яга, вампір, відьма, фея.
- (42) Світільники: казкові ліхтарі, лампи, свічки, вуличні світільники, ліхтарі, електричні лампи.
- (60) Символи: значки, герби, прапори, цінники, чеки, емблеми.
- (52) Сніговичок.
- (57) Сонце та планети сонячної системи.
- (55) Спортивне обладнання: бігові доріжки, бейсбольні майданчики, спортивні майданчики, футбольні ворота.
- (13) Будівельні приміщення: будинки, палаци, будівлі, хатини, хмарочоси, готелі, храми.
- (15) Частини будинку: двері, дах, вікна, підлога, стіни.
- (14) Будівельні матеріали: дошки, камені, цеглини, плити, труби.
- (17) Очерет.

(51) Місце для проживання, укриття (не дім): окопи, намети, курені.

(31) Фрукти: ананаси, апельсини, банани, тарілка з фруктами, вишні, груші, лимони, яблука.

(28) Квіти: маргаритки, кактуси, соняшники, троянди, тюльпани.

(45) Числа, математичні вирази.

(61) Годинники: будильники, пісочні годинники, секундоміри, сонячні годинники, таймери.

(37) Людина, її голова, обличчя або фігура: дівчинка, жінка, хлопчик, чоловік, конкретна особистість, людина похилого віку.

(10) Людина, частини її тіла: брови, волосся, очей, губи, кістка, ноги, ніс, рот, руки, серце, вухо, язик.

(25) Яйце: зокрема пасхальне, яєчня.

Додаток Г

КОНСПЕКТ УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У 3 КЛАСІ**Тема. Слова, протилежні за значенням – антоніми**

Мета: закріпити у дітей знання про синоніми; формувати знання учнів про слова, які мають протилежне значення; ввести термін «антоніми»; навчити дітей підбирати антоніми, розвивати мовленнєві вміння, логічне мислення, обчислювальні навички; виховувати бажання творити добро, берегти природу; виховувати вміння співпрацювати в парі, в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати дружні стосунки з іншими; використовувати набуті знання, вчити правильно та грамотно висловлювати свої думки; дбайливе ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих.

Обладнання: підручник, записи на дошці (до гри «Редактор», до завдання «З'єднай частини прислів'їв»), 4 ребуси, 8 карток із словами до фізхвилинки, візуальний супровід у вигляді презентації, ілюстрації до гри «Озвуч картину», кросворд.

Тип уроку: інтегрований (українська мова, природознавство, математика, образотворче мистецтво).

Хід уроку

I. Організаційний момент

– Приводимо до порядку свої робочі місця та поринаємо в країну рідної мови.

II. Повторення вивченого про синоніми**1. Гра «Редактор»**

– Урок наш почнемо з повторення минулої теми.

– Які слова ми називаємо синонімами?

– Переходимо до гри «Редактор». Ваше завдання відредагувати речення так, щоб вони стали правильними. Давайте їх разом прочитаємо. Зверніть увагу на виділені слова.

Бабуся **кричала** онукам перед сном цікаву казку.
 Сусідка сварилася за курку і голосно **шепотіла**.
 Дідусь задрімав, тому онуки тихо **розповідали**.

– Перевіримо, як ви відредагували речення?

Запишіть одне з речень.

III. Оголошення теми і завдань уроку

1. Робота з планом уроку

– Сьогодні ми продовжуємо працювати над розділом «Слово. Значення слова» і розширимо ваші знання про слова, які мають протилежне значення.

– Ми будемо працювати над різними завданнями, а щоб нічого не пропустити – ось наш план.

ПЛАН УРОКУ:

1. Гра «Редактор»
2. Вправа 1
3. Правило
4. Завдання «З'єднай частини прислів'їв»
5. Ребуси
6. Фізкультхвилинка
7. Гра «Озвуч картину»
8. Зустріч з природою
9. Хвилинка малювання.
10. Кросворд «Антоніми»

2. Робота з вправою 1

– Прочитайте завдання до вправи 1.

- 1) Прочитати виразно вірш.
- 2) Спишіть останнє речення.
- 3) Запишіть слова, які знаходяться у парі через риску (біля дошки учень).

Великі – малі;
 холодний – теплий;

АНТОНІМИ

– Ці слова протилежні за значенням і в українській мові називаються АНТОНІМИ. Відкриваємо свої зошити та записуємо тему уроку

3. Робота з правилом

– Давайте прочитаємо всі разом – хором.

Слова, протилежні за значенням, називаються антонімами. Наприклад: великий – малий; ніч – день; говорити – мовчати.

4. Робота над вправою 2

– Прочитайте завдання, яке поставлено перед вами. Самостійно виконайте вправу 3 на ст.29.

2. Спиши текст, замінивши слова, що в дужках, антонімами. Поміркуй, чому Закарпаття й Ужгород мають такі назви.

За (низькими) вершинами Карпат розкинулось Закарпаття. Цей край вирізняється своїм (холодним) кліматом. Адже гори захищають його від (теплих) вітрів. Центром Закарпаття є (погане) місто Ужгород. Воно (лежить) на берегах річки Уж.

IV. Закріплення вивченого матеріалу

1. Робота з деформованими прислів'ями

– Наступне завдання «З'єднай частини прислів'їв» (записано на другому звороті дошки)

Брехня стоїть на одній нозі,	а друг краций старий.
------------------------------	-----------------------

Де працюють – мають густо,		а правда на двох.
Одяг краще новий,		де ледарюють – то там пусто.

– Запишіть одне з прислів'їв та підкресліть у ньому антоніми.

2. Ребуси

Влітку (взимку) 1 2 В ”	Холодно (тепло) М=Х ” Д ”
Радість (смуток) 1 2 ” ”	Погана (гарна) О=А ” ”

– Запрошую вас до роботи в парах. На кожну парту я даю ребус. Ваше завдання – розшифрувати його і дібрати протилежне слово – антонім.

3. Фізкультхвилинка

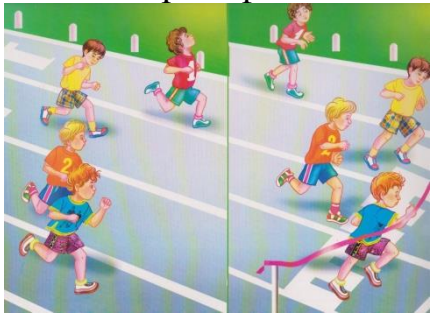
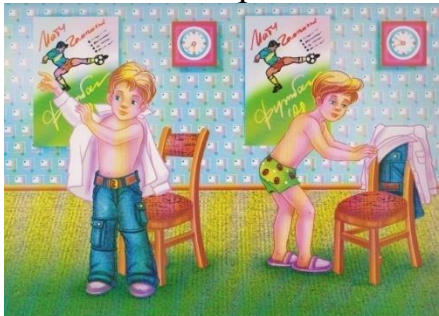

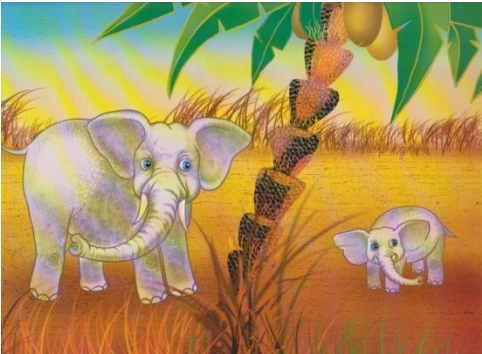
– Прийшов час трішки відпочити. На моєму столі розміщені картки з відгаданими словами та дібраними до них антонімами. Всього 8 карток. Вони всі перевернуті надписом донизу. Кожен з вас бере одну картку та

розходиться по кімнаті і, танцюючи, шукаємо очима пару. Коли музика зупиниться – стати до знайденої пари.

4. Гра «Озвуч картину»

- Пропоную трішки пограти. Гра має назву «Озвуч картину»
- Я демонструю вам 3 картинки. Ваше завдання – дібрати до них антоніми.

На дошці ви бачите питання, допишіть до них дібрані антоніми.

<p>(Що?) Старт – фініш</p> 	<p>(Що робити?) Одягатися – роздягатися</p>
<p>(Який?) Гарячий – холодний</p> 	<p>(Який?) Великий – малий</p>

5. Зустріч з природою

- А зараз дізнаємося про цікаві факти, що приготувала нам природа.

Кожен з вас готував вдома різні цікаві факти про слона. Взагалі розповідей буде 8. Тож починаємо.

№	Запитання з природознавства	Математична розминка
---	-----------------------------	----------------------

п/п		
1.	Яка маса дорослого слона?	Яка маса трьох дорослих слонів?
2.	Де живуть слони?	
3.	Скільки зубів у слона?	Скільки зубів у 7 слонів?
4.	Навіщо слону хобот?	
5.	Яким народжується маленьке слоненя?	Скільки важать 9 маленьких слоненят?
6.	Що їдять слони?	
7.	Скільки води може випити слон?	А 6 слони скільки випивають води?
8.	Скільки років живуть слони?	

6. Хвилинка малювання

– Ваше завдання, зашифрувати за допомогою малюнку антонімічну пару для сусіда по парті.

7. Кросворд «Антоніми» – робота в групах

		1	А				
2			Н				
	3		Т				
4			О				
5			Н				
		6	І				
	7		М				
		8	И				

Дібрати антоніми до поданих слів:

1. Мало –
2. Вночі –
3. Зима –
4. Мокро –
5. Ранній –
6. Правий –

7. Веселі –

8. Вхід –

V. Підсумок уроку

1. Гра «Закінчи речення»

– Сьогодні на уроці я вчився...

– Найбільше мені сподобалося...

– Я дізнався...

– Дякую за роботу. Ви справжні молодці.

VI. Домашнє завдання

– Вправа 7. Списати текст та підкреслити слова антоніми.

Додаток Д

КОНСПЕКТ УРОКУ З ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ У 3 КЛАСІ

Тема: Дмитро Павличко «Соняшник»

Мета: удосконалювати знання учнів про поетів та письменників; формувати навички виразного читання віршів; вчити правильному інтонуванню речень, виділяти види речень за інтонацією і метою висловлювання; розвивати творчу активність; виховувати дбайливе ставлення до книг.

Обладнання: візуальний супровід у вигляді презентації, предметні малюнки, портрет письменника, роздатковий та демонстраційний матеріал.

Хід уроку

I. Організація класу**1. Привітання**

– Добрий день, діти.

Сьогодні на уроці ми будемо старанно працювати, виконувати різні творчі завдання та ігри. Тож часу не гаємо.

2. Робота з девізом

– А на нашім уроці нехай стане правилом девіз:

Не просто слухати, а почути.

Не просто дивитися, а побачити.

Не просто відповідати, а міркувати,

Творчо і швидко працювати.

II. Мовленнєва розминка**1. Вправи на вимову звуків**

– Діти, уявіть, що ви знаходитесь у широкому полі, звідусіль звкчать різні звуки, давайте їх відтворимо:

Вітерець у полі – ш-ш-ш-ш.

Задзвенів комар – дз-дз-дз-дз.

Прилетіла бджілка – дж-дж-дж-дж.

Закувала зозуля – ку-ку-ку-ку.

2. Вправи на розвиток дихання

1) вдих-видих, на видих говоримо:

– *Ми вчимо вірші*

2) «Задування свічки»

3) вправа «Трубочка, усмішка»

– Проартикулюйте голосні звуки без голосу: *а, о, у, е, и, і*

3. Чистомовка

Книжку читаю – аю – аю – аю.

Виглянуло сонце – онце – онце – онце.

Книжка ця цікава – ава – ава – ава.

Сонечко сміється – ється – ється – ється.

4. Скоромовка

Я гарнесенька Дарина.

Посадила кущ калини.

Я расту і він росте –

Хто кого переросте.

III. Мотивація навчальної діяльності.

1. Робота зі словами – анаграмами.

– Діти, зараз ми попрацюємо зі словами анаграмами.

Анаграма – це перестановка букв, за допомогою чого з одного слова можна скласти інше.

ВІБАРКОН (барвінок)

ЛАКАНИ (калина)

ТРЕВІ (вітер)

БАВЕР (верба)

– Яке слово, на вашу думку зайве? (*вітер*)

– Чому саме? (*явище природи*)

– А ще чому? (*інші слова – це рослини*)

– Що це рослини? (*символи України*)

– Які ще рослини-символи України ви знаєте?

2. Робота з таблицями – ілюстраціями

(на дошці розміщено ілюстрацію «Сільська хата», «Рослини»)

– Діти, на ілюстрації це сільська, чи міська хата зображена?

– Уявіть, що навкруги світить красне сонечко, гудуть бджілки, квітнуть волошки, багряні чорнобривці та ще одна рослина – символ. А ось яка це рослина, спробуйте відгадати!

3. Робота із загадкою

На городі в нас росте
Сонце ясне, барвисте,
Жовте око, жовті вії,
Та чомусь воно не гріє.

Соняшник

– Молодці, правильно. Це квітка – соняшник. Ось на картинці він цвіте біля сільської хати.

– Що ви знаєте про соняшник?

IV. Сприймання і усвідомлення нового матеріалу.

1. Бесіда

– Я запитав вас про соняшник тому, що сьогодні на уроці ми будемо працювати над віршем Дмитра Павличка «Соняшник».

– Чи знаєте ви, хто такий Дмитро Павличко?

Дмитро Васильович Павличко народився 28 вересня 1929 року в селі Стопчатові Яблунівського району на Івано-Франківщині – тоді ця територія була під Польщею – у звичайній селянській сім'ї.

Дмитро Васильович любляв подорожувати світом, відвідав такі країни, як Куба, Америка, Канада. Під час подорожів ознайомлювався зі різноманітною світовою літературою, яка розширила його уявлення про світ та наблизила до нього поезію Заходу та Сходу. Письменник блискуче оволодів віршовою формою, яка мала назву – сонет, зробив вагомий внесок у цей різновид – білий сонет.

Чимало творів Дмитра Павличка покладено на музику, а пісня «Два кольори» за популярністю звучить по всьому світу.

Не обминув поет увагою і юних читачів, яким подарував прекрасні книжечки – казку «Золоторогий Олень», «Дядько Доц», «Де найкраще місце на землі» та ще декілька. Вони приваблюють дітей щирістю, красою художнього авторського слова та звичайною простотою, за якою розглядаються зовсім не прості думки.

Сьогодні Дмитро Павличко – письменник виступає ще в одній ролі, державного діяча, який рішуче відстоює інтереси незалежності та самостійності України, та її народу. Не зважаючи на державну діяльність, яка забирає багато часу, але все ж з'являються нові вірші поета.

2. Опрацювання вірша Д. Павличка «Соняшник» (с. 36–37)

2.1. Виразне читання вірша вчителем

– Назвіть дійових осіб вірша?

2.2. Словникова робота

– Прочитайте стовпчики слів «луною».

Сота	прохають	дивина
дрібниця	перепочиньте	навколо
померклий	переведено	жартував
засоромлений	поглядав	підкрались

– Прочитайте слова у яких наголос падає на другий склад; на третій; на четвертий.

– Назвіть всі дієслова, всі іменники.

2.3. Повторне читання вірша учнями вголос

– Чи схожий прочитаний вірш на казку?

– Що здивувало дівчинку?

2.4. Гра «Розвідник»

– Порахуйте, скільки разів у тексті зустрічається слово «сонце» (6) та слово «соняшник» (5).

2.5. Робота з ілюстрацією

- Який уривок з тексту відповідає ілюстрації? Прочитайте його.
- Які емоції виникали у дівчинки в очах? А у сонечка?
- Чому сонях опустив свою голівку?
- Як саме він потрапив до віконця?

2.6. Аналіз змісту вірша

- З яким проханням дівчинка звернулася до соняха?
- Чому у соняшника прохання дівчинки викликало образу?
- Що здивувало соняшника?
- З чим порівнював себе сонях?

3. Гра «Так чи не так»

- ✓ А соняшник мовив:
 - Я швиденько прийду до хатини (*Ні*)
- ✓ Вийшла дівчинка з хати і стала Сонце прохати:
 - Зайди до нашої хати! (*Так*)
- ✓ Сонце прийшло. І все навкруг ожило. (*Ні*)
- ✓ Дівчинка книжку читає, а Сонце перегортає сторінки. (*Так*)

5. Виразне читання вірша

- Зараз ми з вами прочитаємо вірш, але не звичайно, а прочитаємо його в особах.

V. Підсумок уроку

1. Гра «Закінчи речення»

- Сьогодні на уроці я навчився...
- Найбільше сподобалося...
- Я дізнався нового...
- Діти, дякую за роботу. Ви творчі, самостійні, активні, цілеспрямовані, наполегливі. Працювати з вами – велике задоволення.

VI. Домашнє завдання

- Читати вірш. Створити ілюстрацію до всього вірша, або його частини.

Додаток Е

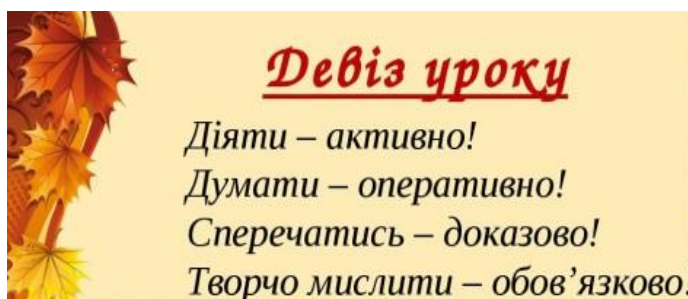
КОНСПЕКТ УРОКУ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 3 КЛАСІ**Тема. Корінь слова.**

Мета: формувати уявлення про корінь слова; показати багатозначність слова «корінь», сприяти усвідомленню учнями поняття про спільну частину слів – корінь; вчити добирати спільнокореневі слова, виділяти їх з тексту, визначати корінь слова; збагачувати словниковий запас слів учнів; розвивати навички спостереження, аналізу, зіставлення і на цій основі – уміння робити нескладні висновки і узагальнення; розвивати мовне чуття, увагу до лексичного значення слів; виховувати любов і бережливе ставлення до рідної мови.

Обладнання: зошити, картки з правилами, словами, презентація, малюнки (дятел, корінь дерева, корінь зуба, математичний корінь, родина), картки для с.р, маркер, наліпки, іграшковий мікрофон.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Хід уроку

I. Організація класу**1. Привітання****2. Девіз уроку****II. Актуалізація опорних знань****1. Фронтальне опитування.**

– Який розділ ми почали вивчати на попередніх уроках? (*Будова слова*).

– Що нового дізналися про слова?(*Слово має різні форми, частину слова без закінчення називають основою, змінна частина слова – це закінчення*).

– З чого складаються слова? (*Слово має закінчення, основу, префікс, суфікс, корінь*).

– Якими частинами мови бувають слова? (*Іменник, прикметник, дієслово і т.д.*).

– Слів у мові так багато, що в «гущавині мови» можна заблукати, якщо не вміти розпізнавати слова (*до речі, цікавий факт тільки іменників зібрано близько 135 тисяч слів*).

2. Робота із загадкою

– Діти, послухайте уважно і скажіть, про кого це.

*Його дзьобик – молоток,
В лісі чути: “ток-ток-ток”.
Він з кори комах виймає,
Про дерева щиро дбає. (Дятел)*

– Яку користь приносять пташки? (*Вони є санітарами лісів, степів переносять насіння рослин, тим самим розмножуючи їх*)

– Чому дятла називають лікарем лісу? (*Лікують дерева від шкідників*)

– Дятел – священний, пророчий птах. Існує переказ, що дятел був колись людиною, а потім Бог покарав його за гріх, і він перекинувся на птаха.

3. Каліграфічна хвилинка

– Отже, давайте запишемо виділені слова.

– Відкриваємо зошити, записуємо дата, Класна робота.

По р_цепту на базар_,

дятел вибрав ок_ляри ,
 натягнув с_бі на ніс,
 пол_тів трудитись в л_с.

Завдання: *спишіть каліграфічно у свої зошити і вставте пропущені букви.*

Перевірка.

*По рецепту на базар,
 дятел вибрав окуляри ,
 натягнув собі на ніс,
 полетів трудитись в ліс.*

- Знайдіть слово, яке може мати не одне, а декілька значень. (ніс)
- Де ще може бути ніс? (ніс людини, ніс корабля, ніс у чайника...)
- Якщо слово має одне значення, то це яке слово? (однозначне)
- Якщо слово має не одне, а багато значень? (багатозначне)

III. Оголошення теми і мети уроку

- Діти, подивіться і скажіть, що ви бачите на малюнку? (*Малюнок на дошці - корінь дерева*).
- Скажіть, а що ще називають коренем? (корінь зуба, математичний корінь, корінь слова).
- То це яке слово однозначне чи багатозначне?

Словничок-помічник
Корінь - багатозначне слово

Корінь -
орган рослин

Корінь - математичний
умовний знак

Зуб також має
корінь

Корінь - початок,
джерело
чого-небудь

– Подивіться на екран.

В кожній людині , є своя родина.

Є батьки, і тітка й дядько

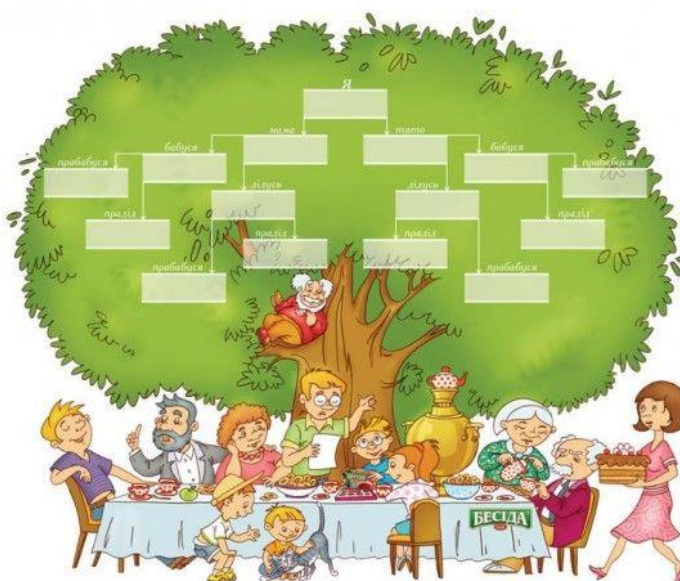
Може сестри є й брати.

Ця родина є щаслива,

Бо всі разом - вони сила!

Це - підтримка й розуміння,

Це-повага , це - коріння.

– Кого ви бачите на фото? (*Родина*)

– Кожне дерево, кожна родина мають корінь. **Корінь** – це початок чогось нового.

– Отже, слово корінь є яким? (*Багатозначним*).

Корінь – основна, значуща частина слова

– Тож сьогодні на уроці ми продовжимо працювати над словом, і дізнаємось, що і наші слова мають корінь.

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Робота з текстом

а) читання тексту

– Відкрийте підручники на с. 28

– Вправа 77. Перед вами текст.

 77. 1. Прочитай текст. Що цікавого ти дізнався / дізналася?

Колись, давним-давно, жило слово **Сад**. Захотіло воно помандрувати: на людей подивитися й себе показати.

Пішло воно по світах і побачило диво дивнеє.

Виявляється, у слів, як і в людей, є родичі! Ось обабіч дороги **посадили** люди тополі. Вдалині видніється **посадка** з молодих дерев. Он зеленіє **садочок**. А доглядає його **садівник**.

А що вже говорити про слово **ліс**! Ось росте маленький **лісок**. А ще — **лісочок**. Ген-ген видніється **праліс**. Його доглядає **лісник**. На галявині ростуть **лісові** ягоди. Навесні тут цвітуть **проліски**.

Ось такі-то дива в країні Мови.

– Давайте його прочитаємо вправою «Голос – губи». На команду «губи» читаємо виразно вголос, на команду «губи» читаємо мовчки, тільки губи ворухнуться.

- Голос!
- Губи!
- Голос!...

б) бесіда по змісту

- Про що текст? Яке слово жило давним-давно?
- Що виявило слово? Яке диво дивнеє воно побачило?
- А що вже говорити про ліс?

в) виділення спільнокорених слів

- Давайте знайдемо і зачитаємо виділені слова.

(Сад, садочок, садівник, посадка, посадили)

(Ліс, лісочок, лісок, лісові, лісник, проліски).

- Чи можна виділені слова називати родичами? Чому?
- Чому їх називають родичами? (Тому, що в них є спільна частина слова).

- Знайдіть цю спільну частину. (Сад, ліс).

г) запис споріднених слів

- Давайте запишемо виділені слова.

Сад, садочок, садівник, посадка, посадили.

Ліс, лісочок, лісок, лісові, лісник, проліски.

- Чи можна виділені слова називати родичами тобто спорідненими?
- Знайдіть спільну частину у виписаних словах.
- Давайте зробимо висновок і зіставимо з правилом.

2. Ознайомлення з правилом.

Спільну частину споріднених слів називають **коренем**. Корінь слова позначають так: . Споріднені слова ще називають **спільнокореновими**.

(Читання правила вчителем, вивішую на дошку).

- Тож, як називають спільну частину слів? (*Корінь*).
- Як називаються слова з однаковим коренем. (*Спільнокоренові*).
- Як ви гадаєте яке слово з'явилося першим із слів, які ми виписали з тексту? (*Ліс, сад*)

- Позначте спільну частину так.

(На дошці слова, діти маркером виділяють).

- Молодці!
- То що називаємо коренем?

V. Закріплення та систематизація знань

1. Вправа «Знайди корінь» (вправа 79).

- 79.** 1. Прочитай слова.
Ліс, миша, лисичка, мишеня, лисенятко, мишка, мишенятко, лисеня.
2. Виконай завдання на вибір.
- Знайди та запиши в стовпчик групу споріднених слів до слова *ліс*. Виділи в них корінь.
 - Знайди та запиши у стовпчик групу споріднених слів до слова *миша*. Виділи в них корінь.

- Діти, прочитайте слова.
- Назвіть та виписіть споріднені слова до слова ***миша***.
(Миша, мишеня, мишка, мишенятко).

– Назвіть та випишіть споріднені слова до слова *лис*.

(*Лис, лисичка, лисенятко, лисеня*).

Виділіть корінь.

– Тож, як називають спільну частину слів? (*Корінь*).

– Як називаються слова з однаковим коренем. (*Спільнокореневі*).

Фізкультхвилинка.

3. Гра «Розподіли слова»(Робота біля дошки).

Рід мовити поріднитися рідина мова рідний мовний

– Розділіть спільнокореневі слова на дві групи.

– Яке слово зайве? Чому?

Висновок: спільнокореневі слова мають однакове значення, а слово *рідина* має інше значення.

3. Гра «Оживи предмети»

– Діти запишіть у зошит пари слів за зразком, виділіть корінь.

Банк – банкір

Бібліотека - ... (бібліотекар)

Комбайн – ... (кобайнер)

Море - ... (моряк). (Перевірка)

– Тож, як називають спільну частину слів? (*Корінь*).

– Як називаються слова з однаковим коренем. (*Спільнокореневі*).

4. Робота в парах (картки) Вправа «Знайди зайве слово»

– У вас на партах є картки. Вам у парах на картках треба підкреслити зайві слова, а в інших виділити корінь.

– Яка пара перша виконає завдання, та підіймає руку і зачитує.

1. Вітер, вітерець, вітряно, вітряк, Віта.
2. Мука, мучний, мучити, мучнистий.
3. Дітки, діти, подітися, дітвора.
4. Годити, годинник, година, годинниковий.
5. Дорога, дорогий, придорожній, доріжка.
6. Гуска, гусенята, гусениця, гусак.

1. Віта; віт
2. Мучити, муч
3. Подітися, діт.
4. Годити; год.
5. Дорогий; дор, дорож, доріж.
6. Гусениця; гус.

4. Робота в групах

– Діти перед вами текст. Вам треба використовуючи слова з довідки доповнити казку, а потім прочитаємо її.

Довідка: (Дуб, Дубище, Дубок, Дубочок)

(Багато років живе на узліссі кремезний Дуб. Глибоко пустив у землю він своє коріння. Самотньо йому було на білому світі, от і з'явилися біля нього три синочки: старшого, він виріс велетнем, звали Дубище, середнього – Дубок, найменшого – Дубочок. Сонце пестило їх своїм промінням, вітер колихав віти, дощик напував водичкою. Виросли сини і стали схожими на свого батька, бо ж вони одного кореня діти.)

- Хто персонажі цієї казки?
- Чи є спільна частинка у цих слів? (Дуб).
- Чи можна сказати, що ці слова одного кореня діти?
- Чи можна сказати, що ці слова теж є родиною? (вони споріднені слова)

VI. Підсумок уроку

1. Вправа «Мікрофон».

Продовжіть речення: «Тепер я знаю: ...»(слайд)

- Що корінь – це (спільна частина споріднених слів)
- Споріднені слова ще називають ... (спільнокореневими)
- Щоб правильно виділити корінь, треба ... (дібрати споріднені слова).

2. Нагородження.

3. Прощання.

АНОТАЦІЯ

Борисьонук М. О. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках у початковій школі. Рукопис. Кривий Ріг, 2020. 128 с.

У кваліфікаційній роботі досліджено особливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів, зокрема розкрито зміст понять «творчість», «творчі здібності», «інформаційно-комп'ютерні технології», з'ясовано специфіку використання інформаційно-комп'ютерних технологій в освітньому процесі Нової української початкової школи, описано психолого-педагогічні умови розвитку творчих здібностей молодших школярів на уроках у початковій школі засобами інформаційно-комп'ютерних технологій, проаналізовано стан досліджуваної проблеми в практиці шкільного навчання, розроблено дослідно-експериментальну програму розвитку творчих здібностей молодших школярів засобами інформаційно-комп'ютерних технологій на уроках у початковій школі.

Ключові слова: творчість, здібності, творчі здібності, творча діяльність, інформаційно-комп'ютерні технології, Нова українська школа.